Бүхы оронуудай пролетаринар, нэгэдэгты!

БУРЯАД ҮНЭН

СОВЕТСКЭ СОЮЗАЙ КОММУНИС ПАРТИИН БУРЯАДАЙ ОБКОМОЙ, БУРЯАДАЙ АССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ, МИНИСТРНҮҮДЭЙ СОВЕДЭЙ ОРГАН

1921 оной 21-һээ гарана | № 51 (17174) | 1986 оной мартын 1, суббото | Сэн 3 мүн.

МҮНӨӨНЭЙ ШАТА—ОБЩЕСТВЫЕ ШАНАРАЙНЬ ТАЛАҺАА ШЭНЭДХЭЛГЫН ШАТА—ПАРТИҺАА БОЛОН ТЭРЭНЭЙ ОРГАНИЗАЦИ БУХЭНҺӨӨ ШЭНЭ ХҮСЭ ГАРГАХА, ӨӨРЫНГӨӨ АЖАЛ ЯБУУЛГЫЕ СЭГНЭХЭДЭЭ, ЗАЛАН СЭХЭ БАЙХА, ХЭРЭГ БҮТЭЭМЖЭТЭЙ, БЭЕЭ ҮГЭНГИ, ШУДАРГЫ БАЙХА ЭРИЛТЭ ТАБИНА.

М. С. ГОРБАЧЕВ.

Советскэ Союзай Коммунис партиин XXVII съезд

ИНФОРМАЦИОННО МЭДЭЭСЭЛ

...XXVII съездын февралиин 27-ной ...заседани дээрэ КПСС-эй ЦК-гай Поли...элидхэлые, КПСС-эй Центральна шалгал...ссиин тоосоото элидхэлые зүбшэн хэлсэл...үлэгдэһэн байгаа.

КПСС-эй ЦК-гай дэргэдэхи Партийна ...комитедэй түрүүлэгшэ М. С. Соломен...гай Компартиин ЦК-гай нэгэдэхи секре...Гришкявичус, хүнгэн автомобильнуудые «АвтоВАЗ» гэдэг Волжско нэгэдэлэй ге...директор В. И. Исаков, Таджикистанай ...ин ЦК-гай нэгэдэхи секретарь К. Мах...КПСС-эй Московско обкомой нэгэдэхи сек...К. Месяц, СССР-эй Уран зохёолшодой правлениин нэгэдэхи секретарь Г. М. ...КПСС-эй Краснодарай крайкомой нэгэдэ...арь И. К. Полозков съезд дээрэ үгэ хэлэ...

Советскэ Союзай Коммунис партиин XXVII съездэ КПСС-эй Центральна Комитедэй Политическэ элидхэл, Программын шэнэ найруулга, КПСС-эй Уставта оруулагдаха хубилалтануд тухай резолюцинуудай проектнүүдые бэлдэхэ комиссие съезд бии болгобо.

Удаань нүхэд: Португалиин Коммунис партиин Генеральна секретарь Алваро Куньял, Корейн Ажалай партиин ЦК-гай Политбюрогой гэшүүн, Корейн Арадай-Демократическа Республикын Захиргаанай Соведэй Премьер Кан Сен Сан, Югославиин Коммунистнуудай Союзай ЦК-гай Президиумэй секретарь Димче Беловский съезд дээрэ амаршалгын үгэ хэлэһэн байна.

Советскэ Союзай Коммунис партиин XXVII съезд 1986 оной февралиин 28-да хүдэлмэриеэ үргэлжэлүүлбэ.

Партиин XXVII съездэ КПСС-эй Центральна Комитедэй хэһэн Политическэ элидхэлые, КПСС-эй Центральна шалгалтын комиссиин тоосоото элидхэлые үглөөнэй заседани дээрэ зүбшэн хэлсэлгэеэ үргэлжэлүүлһэн байгаа. Нүхэд: СССР-эй Гүрэнэй аюулгүйе сахиха комитедэй түрүүлэгшэ В. М. Чебриков, Киргизэй Компартиин ЦК-гай нэгэдэхи секретарь А. М. Масалиев, Удмуртын АССР-эй «Ижмаш» гэжэ үйлэдбэриин нэгэдэлэй парткомой секретарь Ю. И. Лобов, КПСС-эй Омско обкомой нэгэдэхи секретарь С. И. Манякин, «Мосметростройн» барилга-хабсаралгын 8-дахи управлениин проходчигуудай бригадир А. С. Суханов, Армениин Компартиин ЦК-гай нэгэдэхи секретарь К. С. Демирчян, ВЛКСМ-эй ЦК-гай нэгэдэхи секретарь В. М. Мишин элидхэлнүүдые зүбшэн хэлсэлгэдэ хабаадаа.

Эфиопиин Хүдэлмэришэнэй партиин ЦК-гай Генеральна секретарь, Социалис Эфиопиин Саг зуурын сэрэгэй захиргаанай Соведэй Түрүүлэгшэ нүхэр Менгисту Хайле Мариам съездые амаршалаа.

Нүхэд: СССР-эй соёлой министр П. Н. Демичев, Молдавиин Компартиин ЦК-гай нэгэдэхи секретарь С. К. Гроссу, Узбегэй ССР-эй Хорезмскэ областиин Ургенческэ интернат һургуулиин директор М. Якубова, КПСС-эй Волгоградска обкомой нэгэдэхи секретарь В. И. Калашников элидхэлнүүд тушаа үгэ хэлэһэн байна.

Удаань нүхэд: Франциин Коммунис партиин ЦК-гай Политбюрогой гэшүүн, ЦК-гай секретарь Гастон Плиссонье, Афганистанай Арадай-Демократическа партиин ЦК-гай Генеральна секретарь, ДРА-гай Революционно Соведэй Түрүүлэгшэ Бабрак Кармаль съездые амаршалжа, үгэ хэлэбэ.

СЪЕЗД ХҮДЭЛМЭРИЕЭ ҮРГЭЛЖЭЛҮҮЛҺЭЭР

...XXVII съездын фев...ой үглөөнэй заседа...артиин XXVII съез...на комиссиин элид...даа. Комиссиин тү...Г. П. Разумовский ...бэ.

...комиссиин элидхэ...нэгэн дуугаар ба...

...Ф. Э. Дзержинскиин ...Пермиин машина ...завод» гэжэ үйлэд...нэгдэлэй зэһабари...Ершова үгэ хэлэ...нангин һайхан һа...е элирхэйлэн ха...бүхы ажабайдалда...үүргэ нүлөө үзүүл...КПСС-эй ЦК-гай (1985 он) Пленумэй ...зохёохы ёһоной ...нүүд хүдэлмэришэн ...сэдьхэлдэ ходо...байна гэжэ тэрэ мэ...социально-экономиче...тые хурдадхаха та...ин абаһан хараа шэг...уеын ажалай ба по...ехэ дэбжэлтын эшэ ...болоно.

...съездэ элидхэхэ ...энэртэ бии. Гэхэтэй ...итой ехэ дутуу дун...идхэгдээгүй асуу...шөөл бии байна гэ...мүрэн шадарай ком...һайн ойлгоно. Ма...хэрэгүүдтэ хүнэй үүс...ин ямар ехэ үүргэ ...байһан тухай бидэ ...элсэнэбди. Хүнэй ...дэбхи гээшэ минии ...до ямар удхатайб? ...ээлэй юрынхеэр, хү...ын ёһоор хэлэхэ бо...энэмнай нэн түрүүн ...г бүхэнэй, ажалшан ...хэрэгтээ, өөрынгөө ...та үнэн сэхээр, һэш...хэлээрээ хандаха гэһэн удхатай.

Жаяг журамые бэхижүүлхэ, бүхы юумэндэ эмхидхэл, гурим тогтооходо талаар ЦК-гай апрелиин Пленумэй хараа шэглэлые бодото байдалда саашадаашье хэлбэрхшэгүйгөөр, үсэд нэтэрүүгээр бэелүүлхэ гүйлтатайгаар делегат М. С. Горбачевто хандаба. Партиин энэ хэрэгые хүдэлмэришэн анги батаар дэмжэхэ юм гэжэ тэрэ тэмдэглээ. Ушарынь гэхэдэ, жаяг журам болон эмхидхэл — энэ хадаа манай бүхы түсэбүүдые амжалтатайгаар бэелүүлгын бата этигэл найдал болоно.

КПСС-эй ЦК-гай Политическэ элидхэл соо найруулагдаһан ядерна буу зэбсэгүүдые бүрин хүсэдөөр усадхажа, өөһэдыгөө үгы хэхэ аюулһаа хүн түрэлтэние сүлөөлхэ программа, КПСС-эй ЦК-гай болон Совет правительствын уласхоорондын залан сэхэ ажал ябуулга дэлхэйн хүнүүдэй хорин нэгэдэхи зуун жэлдэ — эб найрамдалай ба арадуудай аюулгүй байдалай зуун жэлдэ орохо арга олгохо байһандань батаар этигэнэбди гэжэ үгэ хэлэгшэ тэмдэглээ. Энэ агуу ехэ зорилгые түйлахын тула бидэ, хүдэлмэришэд, улам бүри үрэ түгэсөөр ажаллахабди, манай инаг дурата Эхэ ороной экономическа ба оборонын хамгаалха хүсые эсэшэ сусашагүйгөөр бэхижүүлхэбди!

Ороной нийтэ нэгэн аралай ажахын комплексдо хубитаяа ехээр оруулха гээшэ ажал ябуулгымнай гол зорилго болоно гэжэ республикын партийна организаци тоолоно гэжэ Азербайджанай Компартиин ЦК-гай нэгэдэхи секретарь К. М. Багиров мэдүүлбэ. Азербайджан хэр угһаа хойшо нефтеэр баян республика юм. Һүүлэй жэлнүүдтэ һалбариие хүгжөөлгэ тон шэнэ шатада гаргагдаа — Каспиин далайн оршондо нефтиин ехэ нөөсэ баялигууд нээгдээ.

Ороной нефть олзоборилгын оньһон техникын горитой хубинь Бакугай предприятинуудта гаргагдадаг юм гэжэ үгэ хэлэгшэ хөөрөөгөө үргэлжэлүүлбэ. Гэбэшье нефть олзоборилгын оньһон техникын олохон зүйлнүүдэй хэмжээн, шанар, бата бэхи байлга үшөөл һанаһанда хүрэнэгүй. Республикын партийна организаци һалбариин предприятинуудай ажал хэрэгые үндэһөөрнь һайжаруулха, хүдэлмэри үргэнөөр ябуулна. Гэбэшье эндэ заводуудые шэнэдхэн хубилгаха, тэдэниие түрүү һайн тухеэрэлгээр хангаха талаар Химическэ машина бүтээлгын министерствын зүгһөө шиидхэхэ ябуулганууд бэелүүлэгдэхэ зэргэтэй.

Хүдөө ажахын шэнэ экономическа гурим тухай Политическэ элидхэл соо табигдаһан захяа заабаринуудые бидэ гүйсэд дүүрэнээр дэмжэнэбди. Энэ талаар нөөсэнүүд бии.

Хангалтагүй муу үзэгдэлнүүдтэй республикын партийна организациин тэмсэжэ байһан тухай хөөрэхэдөө, энэ асуудалые гансал уряануудаар, дээрэһээ үгтэһэн заабаринуудаар шиидхэжэ болохогүй юм гэжэ үгэ хэлэгшэ тэмдэглээ. Имагтал ажабайдалай эдэбхитэй хараа бодол, үгэ хүүрэ бодото хэрэгүүдээрээ бэелүүлгэ, имагтал бүгэдын хатуу шанга тэмсэл манай зэргэнүүдые арюудхан сэбэрлэжэ, социалис байгуулалтые улам бата бэхи болгохо байна.

Болгариин Коммунис партиин ЦК-гай Генеральна секретарь, НРБ-гэй Гүрэнэй Соведэй Түрүүлэгшэ **Тодор Живков**, Румыниин Коммунис партиин Генеральна секретарь, СРР-эй Президент **Николае Чаушеску**, Монголой Арадай-революционно партиин ЦК-гай Генеральна секретарь, МНР-эй Арадай Ехэ Хуралай Президиумэй Түрүүлэгшэ **Жамбын Батмунх**, МПЛА—Ажалай партиин Түрүүлэгшэ, Анголын Арадай Республикын Президент **Жозе Эдуарду** душ Сантуш, Лаосой Арадай-революционно партиин ЦК-гай Генеральна секретарь, ЛНДР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ **Кейсон Фомвихан** съезд дээрэ амаршалгын үгэ хэлэбэ.

Съезд дээрэхи бүтээмжэтэй һайн оршон байдал, үнэн сэхэ хөөрэлдөөн, гол шухала асуудалнуудта зоримгойгоор, зохёохы ёһоор хандалга эрдэм ухаанда үндэһэлһэн зүб шиидхэбэринүүдые абаха арга олгохо байна гэжэ КПСС-эй ЦК-гай дэргэдэхи Партийна хиналтын комитедэй түрүүлэгшэ **М. С. Соломенцев** февралиин 27-ной үдэшын заседани дээрэ үгэ хэлэхэдээ, тэмдэглээ. Ороной социально-экономическа хүгжэлтые хурдадхаха талаар КПСС-эй ЦК-гай апрелиин (1985 он) Пленум дээрэ тодорхойлогдоһон стратегическэ хараа шэглэл эршэмтэй ажал ябуулгануудта хүсэтэ түлхисэ үгэһэн байна.

Экономическа байдалай хубилалтанууд саг соогоо ёһотой һайнаар сэгнэгдээгүй байгаа гэһэн ушарһаа парти зүб һургаалнуудые абаба. 60-аад онуудай һүүл багта тоо болон хэмжээнэй хүгжэлтын эшэ үндэһэнэй бодото дээрэ барагдаһаниинь эли болоо һэн.

Парти болон гүрэниие мэдэлхэ, нюдэ бүрлүүлхэ, ёһын тэдыдэ ябуулгануудые хэхэ ушар баримтанууд һүүлэй үе болотор гүйсэд зайсуулагдаагүй байгаа гэжэ үгэ хэлэгшэ мэдүүлбэ. Манай диилэнхи олонхи кадрнуудай үнэн сэхээр, харюусалгатайгаар, эршэмтэйгээр хүдэлһэниинь, мүнөөшье хүдэлжэ байһаниинь элитэ. Тэдэнэй хүсэлэл оролдолгонуудай, шэн габьяатай ашаар олонхи ушарта ниитын хүгжэлтын орёо нарин асуудалнууд амжалтатайгаар шиидхэгдэһэн байна.

Бүхы гажа буруу ябадалнуудтай, хуушанай ёһо баримталалгатай, харюусалгагүй хэрэгүүдтэй, албан тушаалаараа дашуурагатай парти шиидхэхы шанга, эрид шууд тэмсэл хэжэ захалаа.

Саашадаа үгэ хэлэгшэ партийна хиналтын зорилгонуудта дэлгэрэнгыгээр тогтоходоо, хиналта бүхы тушаалтадта, бүхы коммунистнуудта хабаатай байха ёһотой гэһэн эрилтэ Центральна Комитет табина, өөрөөшье имэ хиналтын жэшээ харуулна гэжэ тэмдэглэбэ.

Социалис хиналтын бүхы гуримые тааруулан табиха тухай асуудалда тэрэнэй үгэ соо ехэ анхарал хандуулагдаа.

КПСС-эй ЦК-гай Политическэ элидхэл соо партиин гэшүүниие арюун һайхан сэдьхэлтэйгээр хүмүүжүүлгын, тэрэнэй сэхэ сэбэр, һайн һайхан абари зангай түлөө тэмсэлэй асуудалнууд тон зүбөөр саг соогоо табигдаһан байна гэжэ үгэ хэлэгшэ тэмдэглэбэ. Парти дотор бүптанда нэгэл журам бии, хэншье онсо байдалда орохые оролдожо шадахагүй байна.

КПСС-эй ЦК-гай Политическэ элидхэлэй дүримүүдые, тобшололнуудые бүрин хүсэдөөр һайшаажа байһан тухай үгэ хэлэһэн делегадуудай дурадхалнуудые гүйсэд дэмжэнэбди гэжэ Литвагай Компартиин ЦК-гай нэгэдэхи секретарь **П. П. Гришкявичус** мэдүүлбэ.

КПСС-эй ЦК-гай апрелиин Пленумэй шиидхэбэринүүд хаа хаанагүй һайн һайхан нүлөө эли бодоор үзүүлнэ.

Хүдөө нютагай байдалые шэнэдхэн хубилгаха гээшэ ехэ удхашанартай гэжэ Политическэ элидхэл соо тэмдэглэгдээ. Республикын партийна организаци энэ талаар хүсэлэл оролдолгонуудые гаргана.

Тобшолбол, бүхы орон соохидол адли, республика дотор һайн хубилалтанууд бэелүүлэгдэхээр хараалагдажа, бидэнэй зүрхэ сэдьхэлдэ урма баяр түрүүлбэ. Зүгөөр гаталан дабаха ёһотой замайнгаа имагтал эхиндэ гараад байһанаа бидэ тодоор ойлгонобди. Ажалша коллектив бүхэнэй жэгдэ һайнаар хүдэлхыень, тэдэнэй туд бүхэнэй гүрэнэй түсэбүүдые, илангаяа хэлсээгээр хараалагдаһан продукцяар хангалгын түсэбүүдые хэлбэришэгүйгөөр дүүргэхыень түйлаха ёһотойбди. Үйлэдбэриин хүсэнүүд гүйсэд дүүрэнээр хэрэглэгдэнэгүй.

Волжско автомобиль бүтээгшэд правительствын зүбшөөлөөр нёдондо жэл ажахы эрхилэлгын шэнэ гуримаар хүдэлжэ эхилээ һэн гэжэ хүнгэн автомобильнуудые бүтээдэг «АвтоВАЗ» гэдэг Волжско нэгэдэлэй генеральна директор **В. И. Исаков** съездэ элидхэбэ.

Продукциин шанарые һайжаруулгын асуудалнуудта, шэнэ автомобильнуудые үйлэдбэрилэн бүтээхэ талаар коллективтэнь тохёолдоһон бэрхэшээл тубэгүүдтэ үгэ хэлэгшэ саашадаа тогтожо хэлээ. Юрэнхыдоо, олохон предприятинууд, министерствэнүүд бүридхэлэй шэнэ хэрэгсэлнүүдые, һайн материалнуудые бүтээн гаргаха талаар бэлэн бэшэ байшадаг. Энэ юунһээ болоноб гэхэдэ, СССР-эй Госплан, эрдэм-техникын талаар СССР-эй Гүрэнэй комитет комплексно түсэблэлгые бэелүүлдэггүй, шэнэ техникэ зохёон бүтээхэ хүдэлмэриие зохилдуулан табидаггүй байна.

Партиин хуралдаанай нээгдэхэ үдэр болотор нэгэдэлэй ажалшад түсэбһөө гадуур 5 миллионһоо дээшэ түхэригэй продукци гаргаа гэжэ үгэ хэлэгшэ мэдээсэбэ.

Партиин Центральна Комитедэй Политическэ элидхэл Таджикистанай коммунистнуудые, ажалшадые ехээр һонирхуулба, халуун һайшаал түрүүлбэ гэжэ республикын Компартиин ЦК-гай нэгэдэхи секретарь **К. М. Махкамов** мэдүүлээ. 1985 оной апрель һарада эхилһэн үнэн сэхэ, нүлөө ехэтэй хөөрэлдөөн мүнөөшье съезд дээрэ үргэлжэлжэ, манай арад зоной зүрхэ сэдьхэлые ханаажа байна.

Гэбэшье юун һанааемнай зобооноб гэхэдэ, олохон партийна комитедүүд шэнэ юумэ партиин доодо шатын бүхы үүрнүүдтэ, ажалша коллективүүдтэ баталхын түлөө тэмсэлэй охиие бадараажа шадаагүй байһаар. Бэеэ даагаад шууд сэхээр ажалладаггүй, үшөөл хангалтагүй һулаар хүдэлжэ байдаг эхин партийна организацинууд үсөөн бэшэ. Хангалтагүй муу үзэгдэлнүүдые зайсуулга бидэнэрһээ бэшэ, харин дээдын органуудһаа дулдыдаха юм гэһэн һанамжа зарим газарта үшөөл бии байһаар.

Кадрнуудые шэлэжэ олоод, тааруулан табиха гэһэн ленинскэ гол ёһые наринаар сахиха гээшэ тохёолдожо байһан асуудалнуудые шиидхэлгын амжалта хангаха байна.

Манай съездын бүхы хүдэлмэри бодото хэрэгтээ этигэл найдалда үндэһэлдэг зохёон байгуулхы оршон байдалда үнгэржэ байна гэжэ КПСС-эй Московско обкомой нэгэдэхи секретарь **В. К. Месяц** тэмдэглээ. КПСС-эй ЦК-гай апрелиин (1985 он) Пленумэй эрилтэнүүдэй үндэһөөр партийна хүтэлбэрилгын гуримые, онол арганууды шэнэдхэн хубилгаха хүдэлмэри манай область дотор һанаһанда хүрэмэ бэшээр ябуулагдана гэжэ хэлэхэ ёһотойб.

Областиин арадай ажахые хүгжөөлгын эршэ дэлисэ тиимэшье ехэ бэшэ гэжэ үгэ хэлэгшэ сэдьхэлээ хүдэлэнгөөр тэмдэглэхэ зуураа, предприятинуудые техническэ талаарнь хангалгын хэмжээн хангалтагүй байна гэжэ онсо анхаралаа хандуулба. Минии һанахада, һалбаринуудай холбоо барисаагүй байһанһаа экономико ехэ гарза хохидолдо ороно.

Мүнөө Москвагай болон областиин эрилтэ хэрэглэмжэнүүдые нютагай байгаалиин нөөсэнүүдээр хангалгада орёо хүндэ байдал тохёолдонхой. Түбэй экономическа районой ашатуһые хараада абажа, ниислэл хотын оршон тойронхиие үргэлжэдэнь хүгжөөхэ арга олгоһон ниитэ гүрэнэй хэмжээнэй ехэ ехэ хэмжээнүүдые эндэ бэелүүлхэ шухала гэжэ тэмдэглэгдээ. Ороной Экономическа ба социальна хүгжэлтын гол шэглэлнүүд соо энээниие хараада абаха шухала гэжэ делегат дурадхаба.

(Түгэсхэлынь 2-дохи нюурта).

ПАРТИИН ХАРАА ЗОРИЛГОНУУД ХАЛУУНААР ДЭМЖЭГДЭНЭ

ГАБШАГАЙГААР ХҮДЭЛХЭ

...тын зэрэлгэ-нэхэлгын фабрикада КПСС-эй XXVII ...дэ зорюулагдаһан баярай митинг болобо. Тэрэниие ...ын директор И. С. Верницкий нээгээ.

Манай орон дотор түүхын хуудаһануудта бэшэгдэхэ хэрэгүүд мүнөө боложо байна. Бүхы дэлхэйн хүн зон ...үдэрнүүдтэ Москва хотын Кремлиин Съезднүүдэй ордон ...бүхы анхаралаа хандуулхань гээшэ. Манай коллектив ...партиингаа XXVII съездын хүндэлэлдэ дэлгэрһэн со...ис мүрысөөндэ хам оролсожо, бага бэшэ амжалтануудые ...гэжэ элидхэхэ байнабди. Фабрикын гэшүүн бүхэн тү...дүүргэлтэдэ хубитаяа оруулхые оролдоо. Энэмнай ...фабрикын хүдэлмэришэдэй партиингаа ябуулжа бай...дотоодын болон гадаадын политикые бүримүһэн дэм...ынь элирхэйлэн харуулна,— гэээд тэрэ хэлээд, фаб...партбюрогой секретарь Г. Н. Мостовщиковада үгэ үгэ...

— Коллективэй ажалшад партиингаа съездые үндэр дүн...гээр угтаба. Жэшээлхэдэ, манай фабрика дотор дэл...н «КПСС-эй XXVII съездэ — габшагай 27 вахта» гэһэн ...өөндэ бүхы хүн хабаадалсажа, нилээд амжалта түйлаа. ...икын хүдэлмэришэд хоёр һарынгаа түсэбтэ даабариие ...алиин 19-дэ дүүрэбэ. Коллектив дотор дэлгэрһэн ...лис мүрысөөндэ шэрдэлгын цехэйхид илажа, хоёр һа...аа түсэбые энэ үдэр 107 процент бэелүүлһэн байна. ...бһөө гадуур тэдэнэр 5820 килограмм бүд шэрдэбэ. ...дохи һуурида зэрэлгын цех гараа, гурбадахи һуурие ...орёожо нэхэдэг ба фангова цехүүд эзэлээ,— гэжэ нү...Мостовщикова хэлээд, эдэ коллективүүдые амаршалба.

...аашань тэрэ түрүүшүүлэйнгээ ажал хэрэгүүд тухай то...хойгоор тогтоо. Жэшээлхэдэ, зэрэгшэд К. Панькова, Г. ...шова гэгшэд утаһа зэрэхэ хоёр һарынгаа даабариие ...ба 150 процент дүүргэһэн байха юм. Утаһа орёожо нэ...г цехэй 6 хүдэлмэришэн тэрэ үдэрэй байдалаар гурбан ...ынгаа, харин Е. Цымбылова Н. Красноярова хоёр дүрбэн ...ынгаа түсэбые бэелүүлһэн алдартай. Социалис мүрысөө...манлайда хододоо түрүү дабшадаг Л. П. Яковенко му...1986 оной май һарын тоосоогоор ажаллана.

А. МОЛОНОВ.

«ДҮТӨӨР ХАДУУН АБАНАБДИ»

«КПСС-эй гадаадын ба дотоодын политикые дэмжэнэбди», «Үгэ хэрэгэй нэгэдэлые батадхая» гэһэн уряануудые бариһан зэрэгшэд, нэхэгшэд, нооһо илгагшад станогуудай дэргэдэ зогсоно. Партиин XXVII съездын хүдэлмэриие дэмжэжэ байһан сугларагшадай шарайнь баяртайнууд, нюдэндөө гал соготойнууд.

Комбинадай парткомой секретарь Д. П. Могоева митинг нээжэ, КПСС-эй Октябрьска райкомой секретарь Н. П. Быковтэ үгэ үгэбэ. КПСС-эй ЦК-гай Политическэ элидхэл хадаа арадай аша туһада партиин үнэн сэхээр алба хэжэ байһые гэршэлнэ гэжэ нүхэр Быков онсолон тэмдэглээд, съездые угтуулан районой ажалшадай мүрысөөн тухай хөөрэбэ. Энэ мүрысөөндэ нарин сэмбын комбинат эгээл аша үрэтэй дүнгүүдые заншалта ёһоороо түйлаа гэжэ тобшолбо.

Нооһо илгагша В. Э. Цыбиковада үгэ үгтэбэ:

— Манай нооһо илгалгын цех үнгэрһэн жэлэй декабриин 6-да табан жэлээ түгэсхөө һэн. 20 бригада түсэб, даабаринуудаа болзорһоонь урид дүүргээ. Л. П. Аберовагай бригада зургаан жэлэй нормо бэелүүлээ. Гансал ажалай хэмжээнэй түлөө бэшэ, шанарай түлөө тэмсэлээ үргэдхэхэмнай. Жэшээлхэдэ, съездын боложо байһан эдэ үдэрнүүдтэ нооһоной сортын талаар шанарые 5 процентээр дээшэлүүлхэ уялга абабабди. Эб найрамдалай жасада 900 түхэриг дамжуулаабди.

В. А. Павловай ударидадаг нэхэгшэдэй бригада Шэтын камвольно-сэмбын комбинадай М. Ф. Мордовскойн бригадатай мүрысэжэ эхилһэн юм. Партиин съездые угтуулан дэлгэрһэн энэ мүрысөөндэ павловайхид илажа, ехэ баяр болоо.

— Ажалай энэ һорилдоондо хатуужаабди. Эмхидхэлнай шангадаа. Коммунис ажалай ударнигууд олошороо, 34 хүн шанарай талаар отличник болоо. Съезд дээрэ нүхэр М. С. Горбачев продукциин шанарта онсо анхарһан байна: «Мүнөө эрхим шанарые түйлангүйгөөр эрдэм-техникын дэбжэлтые хурдадхажа болохогүй. Продукциин шанарые үндэһөөрнь һайжаруулхын тула горитой ехэ хүсэлэл оролдолгонуудые гаргаха ёһотойбди». Зүб лэ даа, предприятиингаа нэрэ хүндые иимэл аргаар үргэхэ зэргэтэйбди,— гэжэ В. А. Павлов һанамжаяа элирхэйлбэ.

Механическа цехэй бригадир А. И. Трофимов үгэ хэлэхэдээ, үйлэдбэриие оньһожоруулга тушаа тогтоо. «Энэ асуудалые шиидхэхэдээ, хэн нэгэнэй хаанаб даа энэ тэрэ машинануудые зохёожо бүтээхыень хүлеэһэнэй үлүү. Өөһэдын хүсөөр ехэ юумэ бэелүүлжэ болоно» гэжэ нүхэр М. С. Горбачев тон зүбөөр хэлээ. Энэ талаар арга боломжонуудаа хэрэглэхые оролдохобди»,— гэжэ тэрэ онсолбо.

Комбинадай комсомолой комитедэй секретарь Михаил Худяков ендэр дээрэ гараба. 13 комсомол-залуушуулай бригада арбан нэгэдэхи табан жэлые болзорһоо урид түгэсхөө юм. Олон залуу хүдэлмэрилэгшэд 7—8 жэлэй даабари энэ хугасаа соо дүүргээ.

— «Наяад онуудай залуушуул үргэн мэдэсээрээ, хүсэ шадалаараа илгардаг» гэжэ М. С. Горбачевой хэлэһэн үгэнүүд манай хүдэлмэрилэгшэдтэ сэхэ хабаатай мэтээр һанагдана. «Эдэнэй эрмэлзэлые комсомол хаа хаанагүй дэмжэхэ ёһотой» гэһэн үгэнүүдыень зүрхэндөө дүтөөр хадуун абанабди,— гэжэ М. Худяков хэлэһэн байна.

Митингын түгэсхэлдэ тусхай резолюци баталагдан абтаа.

Г. ДАШЕЕВА.

ЗУРАГУУД ДЭЭРЭ: 1. Митингын үедэ. 2. Нооһо илгагша Валентина Цыбикова үгэ хэлэнэ.

Н. ЕФИМОВЭЙ фото.

Советскэ Союзай Коммунис партиин XXVII съезд

КПСС-эй XXVII СЪЕЗДЫН МАНДАТНА КОМИССИИН ЭЛИДХЭЛ

Комиссиин түрүүлэгшэ нүхэр Г. П. РАЗУМОВСКИИН хэһэн элидхэл

Нүхэдүүд!

КПСС-эй XXVII съезд манай парти ба ороной түүхэдэ шэнэ шухала шата болохо юм. Эрид эрьелтын шатада, совет общеcтвын саашадаа коммунизм тээшэ дабшалгын хараа түсэбүүдые партиин тодорхойлоод, онсо харюусалгатай шиидхэбэринүүдые абажа байха үедэ, тэрэ үнгэргэгдэжэ байна.

КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь М. С. Горбачевой съездэ хэһэн Центральна Комитедэй Политическэ элидхэл соо бидэнэй ажаһуужа байһан үе сагай онсо шэнжэ, шанар батаар харуулагданхай. Тэрээн соо совет общеcтвын мүнөөнэй байдалда научна шэнжэлэл хэгдэнэ, ороной социально-экономическа хүгжэлтын гол шухала асуудалнууд Ленинэй заабаряар үнэн сэхээр, гүнзэгыгөөр табигдана.

Элидхэл соо партиин Генеральна хараа шэглэл тодо хурсаар найруулагдаа, мүнөө үедэ коммунизм байгуулхын түлөө тэмсэлэй стратеги ба тактика али бүхы талаһаань үндэһэлэгдөө. Тэрэ урдамнай табигдажа байһан зорилгонуудые шиидхэлгэдэ шэнэ, зохёохы ёһоной хандасаар нэбтэрэнхэй байна. Теоретическэ ба бодото асари ехэ удха шанартай тон шухала дүримүүд тэрээн соо тодорхойлогдожо, партиин, бүхы совет арадай зэбсэг болохо байна.

Манай социалис Эхэ ороной мүнөөнэй болон ерээдүйн түлөө харюусалгатай байһанаа мэдэржэ, парти социально-экономическа хүгжэлтые хурдадхаха хараа шэглэл шууд сэхээр бэелүүлжэ байна. Коммунистнуудай, бүхы совет хүнүүдэй хамтын ухаан бодолоор шалгагдаһан энэ хараа шэглэл али бүхы талаһаа гүнзэгыгөөр үндэһэлэгдэн, КПСС-эй Программын шэнэ найруулгын, түсэбтэ арбан хоёрдохи табан жэлдэ болон 2000 он хүрэтэрхи үедэ СССР-эй Экономическа ба социальна хүгжэлтын гол шэглэлнүүдэй проектнүүд соо найруулагдаа. Эдэмнай түүхэтэ ба политическэ ехэ удха шанартай документнүүд болоно, тэдэ саашанхи жэлнүүдтэ социализмые нарижуулан һайжаруул-

ха талаар парти ба совет арадай олон янзын бүхы ажал ябуулгые тодорхойлно.

Партиин хараалһан программна зорилгонуудые бэелүүлгэ партийна организацинуудай ажал ябуулгые али болохоор эдэбхижүүлхэ, коммунистнуудай түрүү үүргые дээшэлүүлхэ, партийна хүтэлбэриин гурим болон онол аргануудые эсэшэ сусашагүйгөөр нарижуулан һайжаруулха эрилтэ табина. Шэнэ дүримүүдээр баяжуулагдаһан манай партиин Устав энэ талаар найдамтайгаар алба хэхэ юм. Съезд дээрэ шэнэ дүримүүд тэрээндэ оруулагдаха байна.

Съездын урда тээхи документнүүдые ниитэ партиин, бүгэдэ арадай зүбшэн хэлсэлгэ тэдэнэй зоригжуулхы ба элсүүлхы ехэ хүсэтэй байһые батаар харуулаа, КПСС-эй генеральна хараа шэглэлые, дотоодын болон гадаадын политикые коммунистнуудай, бүхы совет хүнүүдэй нэгэн һаналтайгаар һайшаажа байһые, партиин зорилгонуудые бодото дээрэнь амжалтатайгаар бэелүүлхые тэдэнэй хэлбэришэгүйгөөр хүсэжэ, шиидэнхэй байһые тодо хурсаар элирхэйлэн харуулба.

XXVII съездын урда тээ партиин бүхы шатануудта тоосоото-һунгалтын хэмжээ ябуулганууд үнгэргэгдэһэн байгаа. КПСС-эй ЦК-гай апрелиин ба октябриин (1985 он) Пленумүүдэй политическэ захяа заабаринуудай нүлөөн доро партийна организацинуудай ажал ябуулгада боложо байһан һайн хубилалтануудые тэдэ тобоймо хурсаар харуулаа. Тоосоото-һунгалтын хэмжээ ябуулганууд коммунистнуудай үндэр ехэ эдэбхиин, шүүмжэлэл болон өөрыгөө шүүмжэлгын оршон байдалда үнгэрһэн байна. Тэдэ үйлэдбэриие эршэмтэйгээр хүгжөөлгын, эрдэм-техникын дэбжэлтые хурдадхалгын үндэһэн хурса асуудалнуудые шиидхэлгэдэ, партиин социальна политика бэелүүлгэдэ коммунистнуудые, ажалшадые бүримүһэн элсүүлэн хабаадуулха арга олгобо.

Партийна организацинуудта һунгагдадаг хүтэлбэрилхы зургаануудай шэнэ бүридэлые эмхидхэлгэдэ, съездын делегадуудые һунгалгада тон харюусалгатайгаар, үндэр ехэ эрилтэтэйгээр хандаһан байгаа. Коммунистнууд эрхим түрүү, нэрэ хүндэ ехэтэй хүнүүдые түлөөлэгшэдөөрөө съездэ эльгээгээ.

Нүхэдүүд! КПСС-эй Уставтай, Центральна Комитедэй хараалһан һунгалтын гуримай ба түлөөлэлгын хэм хэмжээнүүдтэй наринаар зохилдуулагдажа, бүхы партийна организацинуудта делегадууд һунгагдаа гэжэ Мандатна комисси съездэ элидхэнэ: партиин 3670 гэшүүдһээ нэгэ делегат. Дүн хамта 5000 делегат съездэ һунгагдаа. Тэдэнэй 3827 делегат гэхэ гү, али 76,5 процентнь түрүүшынхиеэ һунгагдаа.

Мандатна комисси бүхы делегадуудай эрхэ түлөөлэлгэнүүдые шалгаад, тэдэниие үнэн гэжэ мэдэрбэ.

Россин Федерациин хизаарнууд болон областьнуудай партийна организацинуудһаа 2946 делегат съездэ һунгагдаа. Республиканска партийна организацинуудай делегацинууд иимэ бүридэлтэй байна: Украинын—889 хүн, Белоруссиин—189, Узбекистанай—177, Казахстанай—224, Грузиин 105, Азербайджанай—103, Литвагай—55, Молдавиин—51, Латвиин—52, Киргизэй—39, Таджикистанай—33, Армениин — 50, Туркменистанай—31, Эстониин—31 хүн.

Иимэ партийна организацинуудай делегацинууд эгээл ехэнүүд гэбэл: Москвагай—321 хүн, Ленинградска областиин—178, Московско—156, Донецкэ—93, Ростовско—90. Краснодарай хизаарай—89, Свердловско областиин—74, Днепропетровско—73, Горьковско—71 хүн.

Нүхэдүүд! Хүдэлмэришэн ангиие, колхозно таряашадые, арадай интеллигенциие, совет арадай бүхы шатые, ниитын үйлэдбэриин, эрдэм ухаанай, соёлой, хүтэлбэрилгын элдэб һалбаринуудые түлөөлһэн коммунистнууд съездын делегадуудаар һунгагдаа.

Социализмые нарижуулан һайжаруулгада, коммунис байгуулалтын бүхы хэрэгүүдтэ хүдэлмэришэн анги улам ехэ үүргэ дүүргэдэг боложо байна. Тэдэнэй политическэ дүй дүршэл, үндэр мэдэрэл, эмхидхэл болон хүсэл эрмэлзэл манай бүхы общеcтвые нэгэдүүлнэ. Партиин социальна бүридэлдэ хүдэлмэришэд гол һуури эзэлдэг юм. Тэдэнэр манай партийна съезд дээрэ үргэнөөр түлөөлэгдэнхэй. Дүн хамта 1705 хүдэлмэришэд делегадуудаар һунгагдаа, тэдэнэй 1375-иинь промышленностьда, барилга дээрэ, транспорт болон хэлхээ холбоондо хүдэлдэг.

Делегадууд-хүдэлмэришэд эрдэм-техникын дэбжэлтын түйлалтануудые хэрэглэһэнэй үндэһөөр ажалай эгээл үндэр бүтээсэ түйлахын түлөө тэмсэлдэ түрүү зэргэдэ дабшана. Шэн габьяата ажалаараа, хэрэгтээ шэнэ ёһоор хандадагаараа тэдэнэр түүхэтэ шэнэ эрхэ байдалда стахановска хүдэлөөнэй алдарта ёһо заншалнуудые хүгжөөнэ, арьбадхана. Энэ хүдэлөөнэй 50 жэлэй ойн баярые һаяхан манай орон дотор үргэнөөр тэмдэглэгдэһэн байгаа.

Хүдөө ажахын 872 хүдэлмэрилэгшэ съездэ һунгагдаа. Эдэмнай партиин аграрна политикые бодото дээрэнь залан сэхээр бэелүүлхын, СССР-эй Эдеэ хоолой программые бэелүүлхын түлөө тэмсэлэй түрүү зэргэдэ дабшадаг коммунистнууд лэ. Үндэр баян ургаса хуряадаг, ехэ һү һаадаг элитэ мэдээжэ урашуул, суута механизаторнууд, һүбэлгэн бэрхэ селекционернүүд, колхоз-совхозой үйлэдбэриин элитэ ехэ эмхидхэлшэд тэдэнэй тоодо ороно.

Хүдөө ажахые индустриальна гуримууд болон ажахын тоосоондо оруулһанай, ажахы эрхилэлгын научно гуримуудые, ашаг үрэтэй технологи нэбтэрүүлжэ, продукци абалгые саг үргэлжэ ехэдхэхын, тиигэжэ ороной хүн зониие эдеэ хоолой зүйлнүүдээр шадаал һаа һайнаар хангахын тулада тэдэнэр бүхы хүсэ шадалаа, эрдэм мэдэсээ ба дүй дүршэлөө зорюулнад.

Залан хүтэлбэрилгые, ажахы эрхилэлгын бүхы онол аргануудые нарижуулан һайжаруулхын түлөө, үйлэдбэри дээрэхи техникые һэльбэн шэнэдхэхын, тэрэнэй ашаг үрые бүхы хэмжээгээр дээшэлүүлхын түлөө ехэ харюусалга манай ажахын ба инженерна кадрнуудта тохогдоно. Тэдэнэр нэрэтэй солотойгоор съездэ түлөөлэгдэнхэй. Үйлэдбэриин болон научно-үйлэдбэриин нэгэдэлнүүдэй, предприятинуудай, барилгануудай, конструкторска эмхинүүд болон инженерно-техническэ албануудай 355 хүтэлбэрилэгшэ, совхозуудай 80 директор, колхозуудай 116 түрүүлэгшэ делегадуудаар һунгагданхай.

Мүнөөнэй эрхэ байдалда үйлэдбэрилгын хүсэнүүд болон үйлэдбэриин харилсаануудые хүгжөөн, шанарай талаар шэнэлэлгэдэ, тон шэнэ янзын техникэ болон технологи зохёон байгуулгада, ороной экономикые бүхы талаар эршэдхэлгэдэ эрдэм ухаанай үүргэнь улам ургана. Коммунистнууд-эрдэмтэдэй зохёохы бэдэрэлгэнүүд эдэ бүгэдэдэ саг үргэлжэ зорюулагданхай. Эрдэм ухаанай болон дээдэ һургуулинуудай 114 хүдэлмэрилэгшэ съездэ һунгагдаһан байгаа. СССР-эй Наукануудай академиин, һалбариин академинүүд болон союзна республиканууднай Наукануудай академинүүдэй 123 бодото гэшүүн ба гэшүүн-корреспондент делегадуудай тоодо ороно. Манай эрдэм ухаанай эгээл дээжэнь эндэ байна гээд гүйсэд үндэһэ баримтатайгаар хэлэжэ болохо.

Социалис ёһоной ажабайдал баталха, түгэлдэр оюун бодолой, арюун һайхан сэдьхэлтэй, дүрбэн тэгшэ хүгжэнги хүниие бүридүүлэн хүмүүжүүлхэ хэрэгтэ литература болон искусствын ажал ябуулагшад, соёлой, хэблэлэй, арадай гэгээрэлэй болон элүүрые хамгаалгын хүдэлмэрилэгшэд эдэбхитэй туһа нэмэри хэдэг. 156 иимэ хүнүүд съездэ һунгагдаа. Эдэмнай гэбэл, мэдээжэ уран зохёолшод, онсо шалгарһан уран зураашад болон артистнууд, габьяата багшанар ба врачнар мүн болоно.

Нүхэдүүд! Партиин Генеральна хараа шугамые, политикые, залан шууд бэелүүлгэ, партийна хүтэлбэриин хэмжээн манай партийна кадрнуудһаа ехээр дулдыдадаг гээшэ. Партиин хэрэгтэ үнэн сэхээр алба хэдэг, арадай аша туһада шэн зоригтойгоор ажалладаг дээрэһээ тэдэнэр коммунистнуудай, бүхы ажалшадай дунда нэрэ хүндэтэй болонхой. Съездын делегадуудай дунда 1074 партийна хүдэлмэрилэгшэ, тэрэ тоодо партиин окружкомуудай, горкомуудай болон райкомуудай 570 секретарь тоологдоно. Эхин, цеховэ партийна организацинуудай 698 секретарь ба парторгүүд делегадуудай бүридэлдэ оролсоно.

Общеcтвын политическэ байгуулалтын бүхы шатануудай амжалтатай хүдэлмэри хангалгада, арадай социалис өөрын захиргаан улам бүри дүүрэнээр бэелүүлгые хангалгада гүрэнэй, ниитын эмхи зургаануудта хүдэлдэг коммунистнууд харюусалгатай үүргэ дүүргэдэг. Съездын хүдэлмэридэ совет, профсоюзай, комсомолой 682 хүдэлмэрилэгшэ хабаадана; 3376 делегат СССР-эй Верховно Соведэй, союзна болон автономито республиканууднай Верховно Соведүүдэй, арадай депутадуудай нютагай Соведүүдэй депутадууд юм. Дипломатическа фронтдо совет гүрэнэй аша туһые аршалан хамгаалдаг, социалис хани харилсаата оронуудай уласхоорондын байдалые бэхижүүлхын, дэлхэйн термоядерна дайнай аюулые зайсуулан сарахын, бүгэдэ ниитын аюулгүй байдалай болон буу зэбсэг хуряалгын түлөө эсэшэ сусашагүй тэмсэл ябуулдаг коммунистнууд съездэ һунгагданхай.

* * *

Съездын хүдэлмэридэ манай алдарта Зэбсэгтэ хүсэнүүдэй түлөөлэгшэд хабаадана. Эдэмнай гэбэл, маршалнууд, генералнууд, адмиралнууд болон офицернүүд, прапорщигууд ба мичманууд мүн болоно. Армиин болон флодой сэрэгшэдые коммунистнууд нягтаруулан жагсаадаг, сэрэгшэдэй шадамар бэрхэ, суртал түгэс, эмхи журамтай байхын тулада бүхы юумэ хэдэг. СССР-эй Зэбсэгтэ Хүсэнүүд манай Эхэ ороной хилэнүүдэй ойроо хүртэшэгүй байлгые һэримжэтэйгээр аршалан хамгаалдаг, совет арадай амгалан ажалые, социализмын түйлалтануудые батаар сахижа байдаг.

Жэлһээ жэлдэ, съездһээ съезд хүрэтэр партиин зэргэдэхи эхэнэрнүүдэй тоо олошорно, һунгагдадаг партийна организацинуудта тэдэнэр улам олон болоно, коммунис байгуулалтын элдэб участогуудые хүтэлбэрилэгшэдөөр дэбжүүлэгдэнэ. Партийна съезднүүдэй делегадуудай дундашье тэдэнэрэй тоо хэлбэришэгүйгөөр ургана. XXVII съездэ 1352 эхэнэр һунгагдаһан байгаа. Энэнь бүхы делегадуудай 27 процентнь болоно. Энэнь КПСС-эй бүхы түүхэдэ тоогоороо ба процентээрээ эгээл ехэнь болоно (Альга ташалга).

СССР-эй арадуудай эбдэршэгүй хани барисаае бодото тодорхойгоор харуулдаг манай партиин интернациональна уг удхые делегадуудай бүридэл элирхэйлнэ. Соведүүдэй ороной 72 наци... лон арад үн... лэгшэд съе...

Элдэб үену... нууд съезд... 40 хүрэтэр ... дууд 30,5 пр... да тээхи съе... ехэ)' 41-һээ ... най — 34,7. 5... наһанай — 26,5 ... наһанай деле... цент болоно.

Партийна с... делегадууд ... на: революци... тийна стажтай ... 1917 оной но... болотор парт... хүн; Эсэгэ ... гын Агууехэ ... тэ 199; дайнай — 4716, тэрэ ... бан жэлдэ — оронхой.

Делегадууд... процентнь дэ... гүй дээдэ ба...

Ажалдаа, ороноо хамга... циональна уял... шалгаһан, ... скэ ажабайда... хэл гаргадаг ... делегадууд бо... нойнгоо үмэнэ ... байһанайнгаа ... 92-һоо дээшэ ... ден, медальн... данхай. 45 хүн... зай Геройн, 47 ... Ажалай Геройн ... хүртэнхэй. 40 ... нинскэ ба СС... шангуудай л... но.

Нүхэдүүд! М... сурталай-полити... эмхидхэлэй хүс... шадалтай гэжэ ... бүридэл, КПСС... дын бүхы хүдэ... доор харуул... зохёохы ажала... гэлдэр, олон ... холбоотой, ажа... хизааргүй эти... дэмжэлгэдэ ... ленинскэ пар... мал хүтэлбэри... суртал бодол ... нүүдээр зэбсэ... арад коммуниз... лаар шэнэ гай... жалтануудые т... үргэлжэлһэн ал...

СЪЕЗД ХҮДЭЛМЭРИЕЭ ҮРГЭЛЖЭЛҮҮЛНЭ

(Түгэсхэл. Эхиниинь 1-дэхи нюурта).

Апрелиин Пленумэй абьяас һүлдэ уран зохёолшодой зүрхэ сэдьхэлые урма баяраар халяаһан, парти болон арад зоной урда тэдэнэй харюусалгые бүри хурсадхаһан байна гэжэ СССР-эй Уран зохёолшодой холбооной правлениин нэгэдэхи секретарь Г. М. Марков мэдүүлээ.

Мүнөө үе сагай байдалые Ленинэй һургаалай үндэһөөр гүнзэгыгөөр шэнжэлһэн ЦК-гай Политическэ элидхэл, уран зохёолой дутуу, дундануудые шүүмжэлгэ, съездын баталан абаха программна документнүүд үргэн ехэ харгы замуудые нээнэ, шэнэ нээлтэнүүдые, түйлалтануудые хэхэ хүсэл эрмэлзэлээр уран зохёолшодой ухаан бодолые зэбсэгжүүлнэ. Олон үндэһэ яһатанһаа бүридэдэг совет литература манай үе сагай геройе харуулха айхабтар ехэ дүй дүршэлтэй юм. Зүгөөр мүнөө энэ дүй дүршэлнай хангалтагүй бага байна. Ажабайдалай тодорхой хараа бодолоороо, энэрхы һайхан, баян дэлгэр сэдьхэлээрээ, орёо нарин хүгжэлтэтэй абари зангаараа шалгардаг хүнэй образой орондо манай үе сагай хүнэй абари занда, үе сагайнгаа шэнжэ шанарта дүтэрхы юумэ бэшэһэн зохёолнуудай тоогой һүүлэй жэлнүүдтэ олошорһониинь бидэнэй һанаа зобоно гэжэ үгэ хэлэгшэ тэмдэглээ.

«Таанадһаа үри саданартатнай юун үлэхэ юм?» — гэжэ уншагшадтала уулзахадамнай, ходо асуудаг. Энээн тухай бодомжолхо уялгатайбди — манай үе сагта түүхын үмэнэ харюусалгатай байлгамнай энэ талаар уряална бшуу.

Мэргэжэл шадабарияа мүлижэ дээшэлүүлхэ, гүнзэгы удхатай зохёолнуудые бэшэхэ, Эхэ ороноймнай үндэһэн хуби заяанай шиидхэгдэжэ байһан ажалшадай коллективүүдтэй эгээл нарин нягта, сэхэ харилсаа холбоо тогтоохо эрилтэ парти бидэнэй урда табина.

Уран һайханай интеллигенци партиин шугамые, тэрэнэй хараа шэглэлые бүхы зүрхэ сэдьхэлээрээ мэдэржэ, тэрэнэй суртал һургаалнуудые, түсэбүүдые бэелүүлхын түлөө тэмсэлхэдээ манай үндэһэн шухала хэрэг болоно гэжэ тоолоод, бүхы хүсэеэ энээндэ элсүүлхэ байна гэжэ үгэ хэлэгшэ түгэсхэлдөө тэмдэглэбэ.

Хизаарай партийна организаци съездэ бэлдэхэдээ, КПСС-эй ЦК-гай апрелиин Пленумэй эрилтэнүүдэй үндэһөөр ажал хэрэгээ шэнэдхэн хубилгалгада кадрнуудые элсүүлэн табиха гээшэ түрүүшын ээлжээнэй зорилго болоно гэжэ партиин Краснодарай крайкомой нэгэдэхи секретарь И. К. Полозков мэдүүлээ.

КПСС-эй зарим эмхинүүдэй ажабайдалда ушаржа байһан горитой ехэ дутагдалнууд политическэ элидхэл соо тэмдэглэгдээ гэжэ үгэ хэлэгшэ онсолон зааба. Энэ шүүмжэлэл бидэнэртэшье хабаатай байна. Партийна ажабайдалай ленинскэ гуримуудһаа, гол ёһонуудһаа хазагайралганууд манайшье хизаарта үзэгдэһэн байгаа. Муу зан ябадалаараа нэрэ түрэеэ бузарлаһан хүдэлмэрилэгшэдые зайсуулаабди. Хүдэлмэрилэгшэдые дэбжүүлхэдээ, эхин партийна организацинуудта, ажалша коллективүүдтэ тэдэнэй кандидатурануудые уридшалан зүбшэн хэлсэлгэтэй, нюуса бэшээр шэлэн абалгын арга эдэбхитэйгээр хэрэглэдэгбди.

Һүүлэй жэлнүүдтэ эрхэтэдэй уялганууд тухай бэшэ, харин эрхэнүүд тухай юундэшьеб ехэ юумэ хэлэдэг, бэшэдэг байнабди гэжэ үгэ хэлэгшэ тэмдэглээ. Үнэн сэхэ ажалшан урдынхидал мэтэ шударгы һайнаар хүдэлөө, үнэн сэхээр ажаһуугаа, манай бүхы ажал хэрэгүүдтэ эдэбхитэйгээр хабаадаа юм ааб даа. Харин залхуу нозогууд, хомхой хобдог хүнүүд, ажалһаа гараха, орохо дуратайшуул, голодоһо гаргагшад һэшхэлээ алдажа, шангуудые, путевкэнуудые, гэр байра болон автомобильнуудые абаха эрилтэ табидаг болонхой.

Гэбэшье таанад иимэ нэрэ хүндэдэ хүртөөгүйт гэжэ нюуртань сэхэ хэлэхые үсөөхэн лэ хүн зүрхэсэдэг байна. Хэрбээ залан сэхэ хүтэлбэрилэгшын гурим, журам эбдэгшэдэ ёһо руугаа эрилтэ табяа гээшэ һаань, абаһаар лэ гомдол, нэрэеэ табяагүй бэшэгүүд орожо захалдаг. Тиихэдэнь зарим газетэнүүд, ниитын эмхинүүд, хуули сахидаг органууд энээнэй удхые гүнзэгыгөөр ойлгонгүй, иимэ хомхой хобдог хүнүүдые заримдаа хамгаалалтадаа абадаг. Энэнь манай ажабайдалай хуули ёһондо, социальна үнэн зүбэй гол ёһонуудта зүрюу харша байна. Эгээл тиимэһээ үйлэдбэри дээрэ, ажабайдалда журам бэхижүүлхэ, ажалай ёһо гуримуудые, хэрэглэмжын хэмжээнүүдые наринаар сахиха тухай партиин эрилтэнүүдые ажалшад нэгэн һаналтайгаар һайшаан дэмжэнэ гэжэ үгэ хэлэгшэ тэмдэглээ.

Советскэ Союзай Коммунис партиин XXVII съездэ КПСС-эй ЦК-гай Политическэ элидхэл, Программын шэнэ найруулга, КПСС-эй Уставта оруулагдаха хубилалтанууд тухай резолюцинуудай проектнүүдые бэлдэхэ комисси съезд дээрэ бии болгогдоо.

Удаань Португалиин Коммунис партиин Генеральна секретарь Алваро Куньял, Корейн Ажалай партиин ЦК-гай Политбюрогой гэшүүн, КНДР-эй Захиргаанай Соведэй Премьер Кан Сен Сан, Югославиин Коммунистнуудай Союзай ЦК-гай Президиумэй секретарь Димче Беловский съезд дээрэ амаршалгын үгэ хэлэбэ.

* * *

Февралиин 28-да съезд хүдэлмэриеэ үргэлжэлүүлээ.

КПСС-эй XXVII съездын трибуна дээрэһээ үгэ хэлэһэн делегадууд коммунистнуудай һанал бодолые, бүхы совет арадай хүсэл эрмэлзэлые элирхэйлэн мэдүүлнэ. Съездэ КПСС-эй Центральна Комитедэй Политическэ элидхэлые, КПСС-эй Центральна шалгалтын комиссиин тоосоое тэдэнэр зүбшэн хэлсэһээр.

Февралиин 28-да үглөөнэй 10 часта эхилһэн заседани дээрэ СССР-эй Гүрэнэй аюулгүйе сахиха комитедэй түрүүлэгшэ В. М. Чебриков түрүүлэн үгэ хэлэбэ.

Бидэниие агуухэ уг зорилго тээшэ—коммунизм тээшэ хүтэлжэ ябаһан партиин Политическэ элидхэлэй дүримүүдые, тобшололнуудые, стратегическэ хараа шэглэлые совет чекистнүүд, сэрэгшэд-хилэ сахигшад нэгэн һаналтайгаар, халуунаар дэмжэнэ гэжэ тэрэ хэлээ.

КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретариин Мэдүүлгэ дотор найруулагдаһан үргэн ехэ эб найрамдалта үүсхэлнүүд элидхэл соо тодорхойлогдоһон уласхоорондын аюулгүй байдалые хангалгын залан сэхэ үндэһэ һуури эб найрамдалай хэрэгтэ гүнзэгы сэдьхэлһээ талархажа байһые элирхэйлэн харуулна гэжэ үгэ хэлэгшэ саашадаа мэдүүлбэ.

Буу зэбсэгүүдые бүтээн гаргалгые зогсоохоор бэлэн бэшэ байһанаа, хүсэ хэрэглэлгын политика бэелүүлхэ хараа бодолтой байһанаа түрүү империалис гүрэнүүд бодото хэрэгүүдээрээ харуулна бшуу. Советскэ Союзда зүрюу харша ябуулга, дурагүйдэлгэ, СССР-һээ сэрэгэй булюу хүсэтэй болохо харгы замуудые үсэд нэтэрүүгээр бэдэрэлгэ хадаа заагдаһан хараа шэглэлэй эшэ үндэһэн болоно. Энэ талаар США-гай захиргаан гол үүргэ дүүргэнэ. Вашингтон бэеэ дааһан гүрэнүүдэй дотоодын хэрэгүүдтэ хамааралсана, гүрэнэй терроризмын политика бэелүүлнэ. Энэ хараа шэглэлые бодотоор бэелүүлгэдэ американ тусхай албан зургаанууд онсо үүргэ дүүргэдэг. Политическэ ба зэбсэгтэ һүйдхэлтэ ябуулганууд, үзэл сурталай болон экономическа хархис хэрэгүүд тэдэнэй ажал ябуулгада улам ехэ һуури эзэлнэ.

Империалис гүрэнүүдэй тагнуулай эмхинүүд, гадаадын оронуудай һүйдхэлтэ элдэб түбүүд болон эмхинүүд бүхы хүсэ шадалаа Советскэ Союзда, бусад социалис оронуудта зүрюу харшаар шэглүүлнэ. Ниитын байгуулалта болохо социализмые усадхаха гэһэн хараа бодолнуудһаа манай дайсад арсаагүй байһаар.

Империалис тагнуулшад уласхоорондын холбоо барисаагаа үргэдхэхэдөө, манай общеcтводо гэнэн хонгор, үгы гэбэл, политическэ талаараа болбосоролгүй, сэдьхэл бодолоороо бэеэ худалдаһан хүнүүдые олохо. тушаалта нюурнуудые али бүхы аргаар мэхэ гоходоо оруулжа, гүрэнэй гү, али албан тушаалай нюусануудые элирүүлһэн мэдээсэлнүүдые абахые һэдэдэг байна.

Һүүлэй үедэ зарим министерствэнүүд болон албан зургаануудта империалис тагнуулай хэдэн агентнүүд, гадаадын эмхинүүдтэ шухала нюусануудые худалдаһан ахир тулюур этэгээдүүд элирүүлэгдээ.

Советскэ Союзда хүнэй политическэ ба хубиин эрхэнүүд, сүлөөнүүд хазагайруулагдана гэжэ баруунай тодорхой бүлэгөөрхид ходо ходо шашадаг шалидаг гээшэ гэжэ үгэ хэлэгшэ саашадаа мэдүүлбэ. Эдэ бүгэдэ совет эрхэтэдэй дунда общеcтводо харша һанал бодол бүрилдүүлхэ, тэдэниие дайсан харша ябуулгануудай харгы замда гаргаха гэһэн зорилготой байна. Баруунай оронуудтахи хүнэй эрхэнүүдые сахин хамгаалагшад ямар юумэ түйлахые оролдоно гээшэб? Манай социалис гүрэнэй хуулинуудые хэһээлтэгүйгөөр хазагайруулха эрхэтэй болохые тэдэнэр оролдоно. Теэд бидэ иимэ эрхэ хэндэшье, хэзээдэшье үгэхэгүйбди.

Империалис гүрэнүүдэй тусхай албануудта орходоо, манай гүрэнэй аюулгүйе сахиха органууд арад зониие зонхилжо байдаггүй, тэдэнэр совет арадай үри һадаһан болодог, саашадаашье болохо байна. Тиимэһээ гүрэнэй аюулгүйе хангаха гэһэн зорилго бүхы общеcтвын, совет эрхэтэн бүхэнэй хэрэг болоно.

Коммунистнууд, республикын, ажалшад съездын материалнуудые айхабтар ехэ һонирхолтойгоор, гүнзэгы сэдьхэлһээ ойлгожо угтаба гэжэ Киргизэй Компартиин ЦК-гай нэгэдэхи секретарь А. М. Масалиев хэлэбэ. Киргизэй Компартиин ЦК-гай ажал ябуулгада горитой дутуу дунданууд тохёолдоно гэжэ элидхэл соо тон зүбөөр шүүмжэлэгдээ гэжэ тэрэ мэдүүлбэ.

Хангалтагүй гурим, кадрнуудые шэлэжэ олоод, табяруулан табилгые хазагайруулга, үгэ хүүр болон ажал хэрэгэй хоорондохи алгасаан хүнүүдые хүмүүжүүлгэдэ ехэ хохидол ушаруулна. Үзэл сурталай зарим эмхи зургаануудай хүтэлбэрилэгшэд партиина комитедүүдэй, тэрэ тоодо ЦК-гай зарим секретарьнар албан тушаалаа хэтэрүүлһэнэйнгээ, хүдэлмэридөө дутуу дундануудые гаргаһанайнгаа түлөө тушаалһаа сүлөөлэгдөө.

Эдэ дутуу дундануудһаа зохихо һургаалнуудые абаабди, бодото тобшололнуудые хээбди гэжэ үгэ хэлэгшэ хөөрөөгөө үргэлжэлүүлбэ. Мүнөө олохон шухала участогууд кадрнуудаар бэхижүүлэгдээ. Киргизэй Компартиин съездын шиидхэбэринүүд, боложо байһан хубилалтанууд ажалшадай һайшаалда хүртэнэ. Энээн тухай тэдэнэр бэшэгүүд, мэдүүлгэнүүд соогоо, хэблэлдэ мэдээсэнэ.

Энэ хадаа имагтал ехэ хүдэлмэриин эхин болоно гэжэ мэдэрнэбди. Хүтэлбэрилгын бүхы шатануудта хөөрдэм хүхюу ябадалые, һанаа амар байлгые, хүтэлбэрилэгшэдтэ һаймһаралгые усадхахын, бүтэмжэтэй һайн оршон байдал баталхын тула ехэ хүсэлэл оролдолгонуудые гаргаха шухала.

Республикые хүгжөөлгын, ажалшадые интернациональна талаарнь хүмүүжүүлгын асуудалнуудта үгэ хэлэгшэд горитой анхаралаа хандуулба.

Зүбшэн хэлсэгдэжэ байһан документнүүд соо бүхы совет арадай үнэхөөрөөшье үндэһэн аша туһа элирхэйлэгдэнхэй байна гэжэ «Ижмаш» гэдэг үйлэдбэриин нэгэдэлэй парткомой секретарь Ю. И. Лобов съездын трибуна дээрэһээ мэдүүлбэ. Хүүшарһан юумэнһээ шууд сэхээр арсаха гэһэн партиин уряада нэгэдэлэй олохон хүтэлбэрилэгшэд, коммунистнууд халуунаар харюусаа. Ажахын, эмхидхэлэй ба политическэ-хүмүүжүүлгын хүдэлмэриие тааралдуулан зохилдуулжа шададаг, эсэсэй ямар үрэ дүнгүүд түйлагдабаб гэжэ харуулдаг байһаарнь кадрнуудай болбосорол тухай хэлэжэ болоно.

Ажал ябуулгаяа шууяатайгаар эмхидхэлгэһээ, саарһа гуурһа эреэлэлгэһээ, ходо ходо суглаа үнгэргэлгэһөө, олон тоото түсэбүүдые, хэмжээ ябуулгануудые табилгаһаа шадаал һаа түргөөр арсахыень үгэ хэлэгшэ уряалаа. Үдэрһөө үдэртэ саарһа гуурһан бага боложо байна гэжэ хэлсэдэг. Мүнөө дээрээ бидэ энээниие мэдэрнэгүйбди.

Үйлэдбэри дээрэ хүдэлһэн хүнэй үүсхэл эдэохи тэрэнэй материальна ба оюун ухаан бодолой эрилтэ хэрэглэмжэнүүдые хангаха тухай анхарал оролдолгоор тодорхойлогдоно. Эдеэ хоолой зарим зүйлнүүд дуталдана гэжэ ходо ходо хэлсэдэгбди. Хэрбээ хамһаариин ажахынуудые хурдан түргэнөөр хүгжөөһэнэй, ехэ хэмжээнэй шефскэ туһаламжа үзүүлһэнэй ашаар промышленна предприятинууд, барилгын эмхинүүд энэ хэрэгтэ ехэ хубитаяа оруулаа һаань, Эдеэ хоолой программа амжалтатайгаар бэелүүлэгдэхэ һэн гэжэ һананаб.

Политикада, ажахын ажал ябуулгада, партийна байгуулалтада шэлэһэн хараа шэглэлэймнай зүб байһые ажабайдал сүм баталба гэжэ КПСС-эй Омско обкомой нэгэдэхи секретарь С. И. Манякин тэмдэглээ. Областиин промышленность урда табан жэлэйхиһээ һураггүй ехэ продукци үйлэдбэрилөө. Хүдөө ажахыдахи байдал һайн тээшээ хубилжа байна.

Арадай ажахые хүтэлбэрилгын асуудалнуудта үгэ хэлэгшэ тогтобо. Областиин дэбисхэр дээрэ 7 мянга гаран предприяти болон эмхи бии гэжэ тэрэ тэмдэглээ. 100 гаран министерство болон албан зургаан тэдэниие хүтэлбэрилдэг. Олохон министрнүүд нютагуудаар ябадаггүй, тиигэжэ ямар байдалай тохёолдоһон тухай ехэ юумэ мэдэдэггүй байһаниинь халагламаар.

Иимэ олон министерствэнүүд болон албан зургаануудай бии байһаниинь хэрэгтэй юм гү? — гэһэн асуудал зээлүүдгүй табигдана. Энэ хадаа үйлэдбэриин хүсэнүүд, болон мүнгэ зөөриие ехээр үрихэһөө гадна, албан хойрог ябадал үүдхэхэ үндэһэ һуури табина.

Нютагайнгаа хүгжэлтын асуудалнуудта үгэ хэлэгшэ тогтоходоо, Сибириие ашаглалгын хүнгэдхэгдэһэн вариант түгэсхэхые уряалба. Энэ хүйтэн шэмэрүүн хизаар нютагые таарамжатай зохидоор, ухаатай сэсэнээр, холын хараа бодолтойгоор ашаглаха хэрэгтэй гэжэ тэрэ тэмдэглээ.

Хамтын ажал гээшэ юум бэ, нүхэдэй туһаламжа дэмжэлгые һайнаар мэдэхэ хүнүүд ажал хэрэгтэмнай ехэ туһа хүргэдэг, нүлөө үзүүлдэг байна гэжэ Мосметростройн проходчигуудай бригадир А. С. Суханов мэдүүлбэ. Хамтын уг зорилгын хүнүүдые хүтэлбэрилхэдэнь, ёһотойл адли тэгшэ һанал бодолтой хүнүүдэй ажалладаг газарта иимэ асуудал ходо ходо табигдадаг байна гэжэ тэрэ хэлээ. Коммунистнууд—нэгэн һаналтай хүнүүдэй, манай партиин бүхы түлөөлэгшэдэй сугларһан энэ зал соо байгшад иимэл һанал бодол баримтална.

Манай үе сагта партиин эрилтэнүүдтэ харюусаха гээшэ өөртөө, хүнүүдтэ даалгагдаһан хэрэгэй түлөө, ажал дээрээ, ажаһуудалдаа һайн һайхан абари зантай байхын түлөө харюусалгын үндэр мэдэрэлые хүмүүжүүлхэ гээшэ саг үргэлжын хүсэл эрмэлзэл болоно гэжэ би хүдэлмэришэн-партиец байһан туладаа гүнзэгы сэдьхэлһээ этигэн найданаб.

Шэнэ түсэбтэ табан жэлдэ Москвагай метро барилга хүдэлмэриингөө хэмжээе үргэдхэхэ, 34 километрһээ дээшэ метрогой лининүүдые ашаглалгада оруулха ёһотой. Гэхэтэй хамта бидэ түсэбтэ табан жэлые муугаар эхилээбди. Материалнууд болон түхеэрэлгэ хэрэгсэлнүүдээр хангалгын таһалдуулагдаһанһаа уламжалан, иимэ хангалтагүй байдал тохёолдоһон байна. Манай программын гурбанай нэгэ шахуу хубинь проектнүүдээр, сметэнүүдээр хангагдаагүй байһаар. Мүнөө 50 жэлэй урда тээхидэл адли метро баригшадай хахад шахуу хубинь гар ажал хэнэ. Ниислэлэй метро барилгын хүдэлмэри оньһон түхеэрэлгэнүүдээр хангагдалгын хэмжээгээрээ һалбари соогоо һүүлшын һууринуудай нэгые эзэлнэ.

Ажал хэрэгтээ харюусалгатайгаар, гүнзэгы сэдьхэлһээ хандаха гээшэ амжалтын үндэһэ һуури болоно гэжэ Москвагай барилгашад һайн ойлгодог гэжэ үгэ хэлэгшэ түгэсхэлдөө мэдүүлбэ. Партиин хараа шэглэлые ажал хэрэгээрээ дэмжэхэ шухала.

КПСС-эй ЦК-гай Политическэ хараа шэглэлые, бодото ажал ябуулгые, съездын зүбшэн хэлсэжэ байһан документнүүдэй проектнүүдые республикын коммунистнуудай, бүхы ажалшадай зүрһөө һайшаан дэмжэжэ байһанаа Армениин Компартиин ЦК-гай нэгэдэхи секретарь К. С. Демирчян мэдүүлбэ.

КПСС-эй ЦК-гай апрелиин Пленум партийна организацинуудые, бидэниие бултыемнай шэнэ хараа бодолоор, хүдэлмэриин бүхы участогуудай ажал хэрэгүүдые шүүмжэлхы ёһоор хаража үзэхые, түйлаһан амжалтануудаа зүбөөр сэгнэхые, бүхы хүдэлмэриеэ шэнэдхэн хуби... хэ арга олгоб... лэгшэ тэмдэглэ...

Урдын дуту... эдэохигүй һула... органуудай зү... һэн туһаламж... байна гэжэ үгэ ... сэбэ.

Манай парти... зуун жэлэй ... оощестнын хү... шэглэлнүүдые ... байгаа гэжэ К. ... саашадаа хэлэбэ...

Партиин ген... шугамай, тэрэнэ... гэн националь... үнэн зүб байһа... циалис Эсэгэ ор... хэн улам ехээр ... на.

Манай парти... рал оролдосо... шуулда хандад... революционно ... дые бэелүүлхэ ... сэн болоно. С... хуоилалтанууд ... хөөрэлдөөн бо... ВЛКСМ-эй ЦК ... секретарь В. М... дэглээ.

Сибирь боло... зүгтэ хурдан ... жөөлгын мате... ческэ баазые ... сомолой онсо ... долго болоно. ... залуушуулай һ... тэ ерэлгэ үргэ... на. Эдэ үдэрнү... хэсоюзна габи... түрүүшын эше... замдаа гарахые... на. КПСС-эй Х... нэрэ тэрээндэ ... лөө үгэхыетнай ... хэд делегаду... даалгабари о... намда даалгаа...

Залуушуулые ... ёһоор хүмүүжү... хала асуудалну... шэ дэлгэрэнгы...

Сэхыень хэлэ... лой комитедүү... сүлөө сагые үн... тэйгөөр хаб... ВЛКСМ-эй хү... нэдхэн хубилг... һалбарида гол ... дуулагдаха ёһо... һайн ойлгонобд... хараалаа ханду... ёһогүйбди.

Мүнөө гоё ... хэлэхэ бэшэ, ха... гээр, бүтээсэ ... дэлхэ хэрэгтэй ... шин түгэсхэлд... Түүхэтэ зорил... лүүлжэ, ороно... экономическа ... дадхахын, КП... съездын эрил... лүүлхын тула ... сомол бүхы юу...

СААШАНХИ ХҮГЖЭЛТЫН ПРОГРАММА

КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь нүхэр М. С. Горбачевой 1986 оной февралиин 25-да Кремлиин Съезднүүдэй ордон соо Советскэ Союзай Коммунис партиин XXVII съездэ КПСС-эй Центральна Комитедэй Политическэ элидхэл тусхай брошюра болгогдожо хэблэгдэбэ.

Политическэ литературын хэблэлэй гаргаһан брошюра Москвагай «Красный пролетарий» типографида барлагдаа. (ТАСС).

…сагай дээдын зургаануудта

…АРАДАЙ УРАН …ЛИГЫЕ СААШАДАНЬ …ГЖӨӨХЫН ТҮЛӨӨ

…гтоолой ёhoор …ктябриин социа-…люциин 70 жэлэй …мулагдажа, Бү-… фестивалиин … уран бүтээлэй …канска хоёрдохи …ь үнгэргэхэ гэ-…эбэри абтаба. …Манай республи-…гэгдэхэ фести-…турим, хэмжээ …дай түсэб бо-…хэлэй комитет …обкомой, Буряа-…Р-эй Министр-…эдэй, профсою-…едэй, ВЛКСМ-…ой хамтын тог-баталагдаа.

…й XXVII съез-…дhан социальна …ономическа зо-…ые бэелүүлхэ, Октябриин со-…революциин 70 …е нэрэтэй түрэ-…таха, уран hай-…гэмүүдэй бэлиг …ие үргэнөөр хэ-…жалшадай эдэб-…үлхэ, СССР-эй …й уран соёлой …е улам гүнзэгы-…яжуулха хэрэг-…аль ехэ үүргэ

…ай райкомууд, …, Соёлой болон Гэгээрэлэй министерствэнүүд, республикын мэргэжэлэй hургуулинуудай управлени, профсоюзай болон комсомолой эмхинүүд фестивалиие үзэл бодолой, уран hайханай болон эмхидхэлэй дээдэ хэмжээндэ үнгэргэхөөр уялгалагдаа.

Фестивальда бэлэдхэлгые болон үнгэргэлгые, мүн арадай уран бэлигэй амжалтануудые үргэнөөр харуулжа, мэдээсэжэ байхыень республиканска, мүн районно газетэнүүдэй редакцинуудта, радио болон телевидениин комитет уялгалагдаа.

Арадай уран бүтээлэй республиканска хоёрдохи фестивалиин хэмжээ ябуулганууд ажал болон hуралсалhаа сүлөө сагта үнгэргэгдэхэ ёhотой.

Соёл-гэгээрэлэй болон арадай уран бүтээлэй республиканска научно-методическа түбтэ үгтэхэ фестивальда хабаатай рекламна материалнуудые, репертуарно-методическа литература гэхэ мэтые номой наймаанай, полиграфиин болон хэблэлэй хэрэг эрхилхэ республикын гүрэнэй комитедтэ даалгагдаа.

МНРП-гэй I съездын 65 жэлэй ой мүнөөдэр гүйсэбэ

«СҮХЭ-БААТАРЫЕ hАЙН МЭДЭХЭ БАЙГААБ...»

Манай хүршэнэртэ ехэ hайндэр ерэбэ. Монголой арадай революционно партиин I съездын 65 жэлэй ойн баярые монгол арад тэмдэглэжэ байна. Энэ гайхамшагта үйлэ хэрэг Буряад ороной Хяагта хототой нягта холбоотой юм. Юуб гэхэдэ, 1921 оной мартын 1-hээ 3 болотор энэ хотодо монгол революционернүүдэй суглаан болоо hэн. Тэрэнь түүхэдэ МНРП-гэй I съезд гэжэ нэрлэгдээ. Монгол арадай вождьнууд Сүхэ-Баатар, Чойбалсан гэгшэд энэ съездые хүтэлбэрилөө бэлэй.

МНРП-гэй I съездын болоhон гэртэ мүнөө совет-монгол хани барисаанай музей байгуулагданхай. Хэдэн зуун экспонадууд Монголой революци тухай хөөрэнэ. hаяхан МНР-эй радио болон телевидениин хүдэлмэрилэгшэд энэ музейдэ айлшалаа. Радиогой корреспондент М. Чимбат иигэжэ хөөрэнэ:

— Танай хотодо зорюулагдаhан тусхай дамжуулга бэлдэнэбди. Монгол хүн бүхэндэ нангин мэдэрэл түрүүлдэг дурасхаалта газарнууд Хяагтада олон юм. 1920—1921 онуудта Горнозерентуйска үйлсын нэгэ гэртэ Сүхэ-Баатар нюусаар байрладаг байгаа. Тиихэдэ Шилкинай үйлсэдэ оршодог гэр — ород эхэнэр Ульяна Александровна Эдингын гэр мүнөөшье хүрэтэр зандаал байдаг. Энэ гэртэ Сүхэ-Баатар Чойбалсан хоёр нюусаар уулзадаг байгаа.

Тус бүлэгтэй хамта ерэhэн В. Гомбожавтай танилсабабди. Энэ хүнэй ажабайдал, намтар ехэ баян, hонин байна. Бага наhанhаа баяшуулай хонидые тэрэ адуулдаг hэн. Сүхэ-Баатарай хүтэлбэрилдэг революционернүүдэй бүлэгтэ залуугаар тэрэ хүбүүн ороо бэлэй. Тэрэ үедэ нүхэдтөө буу, зэбсэгүүдые тэрэ суглуулаа hэн. Хари гүрэнүүдэй булимтаргашадhаа Монгол ороноо сүлөөлэлгэдэ тэрэ эдэбхитэйгээр хабаадаhан габьяатай.

— Сүхэ-Баатарые hайн мэдэхэ байгааб. Хэдэн дахин тэрэнэй даабари дүүргээ hэм, — гэжэ В. Гомбожав хөөрэнэ.

Орон соогоо эгээл түрүүшын хүнүүдэй дунда үндэр шагналда — Сүхэ-Баатарай орденто тэрэ хүртөө бэлэй. Мүнөө үндэр наhатайшье hаа (83-тай болоо), залуушуулые дайшалхы-патриотическа талаар хүмүүжүүлхэ хэрэгтэ В. Гомбожав эдэбхитэйгээр хабаададаг байна. Тэрэ мүнөө Сүхэ-Баатар хотодо ажаhуудаг юм.

Е. ЕВГЕНЬЕВ.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: 1. МНРП-гэй I съездын болоhон байшан, мүнөө монгол-совет хани барисаанай музей. 2. Монголой революцида хабаадагша В. Гомбожав.

Авторай фото.

СҮЛ ГУБИИН НЮУСАНУУД ТЭЭШЭ

Монголой Арадай Республикын зүүн урда хубидахи нютагуудай байгаалиин нөөсэ баялигуудые оронойнь хүгжэлтын аша туhада үрэ ехэтэйгээр хэрэглэхэ зорилготой совет-монгол комплексно-биологическа экспедици олон жэлэй туршада хамтын шэнжэлгэнүүдые хэжэ үргэлжэлhөөр. Тэрэл экспедициин бүридэлдэ Казахай ССР-эй Наукануудай академиин Хүрьhэ шэнжэлдэг институдуудай эрдэмтэд оролсодог.

— Манай институдай коллективтэ Губи гэжэ сүл элhэн хизаарые шэнжэлхэ харюусалгатай хэрэг даалгагданхай юм, — гэжэ хүрьhэнэй географи болон картографиин лабораториин даагша хүдөө ажахын эрдэмэй кандидат Юрий Григорьевич Евстифеев хөөрэнэ. — Энэ газар дайдаар олон мянган километр утатай зам урагша-хойшонь, зүүлжэ-баруулжань дабагдаа гэжэ хэлэхэ байнаб. Тиихэдээ хүрьhэнэйнь гадаада нюруугай яажа бүрилдэн хубаарилагдаhые, тэрэнэй юрэнхы байгуулбариие, физико-химическэ болон уhанай-физическэ шэнжэ түхэлые али бүхы талаhаань элирхэйлэн шэнжэлhэн байнабди. Манайл олон жэлэй тодорхой хүдэлмэриин үрэ дүнгүүдтэ үндэhэлэн, энэ аха дүү ороной урда хубиин хүрьhэнэй юрэнхы карта зохёогдоо юм. Тиигэжэ бидэнэр Монголой Арадай Республикын газар дайда дээрэ, илангаяа ган гасууртай зононуудыень тодорхойлон олоhон, тэрэшэлэн шэнэ түхэлэй хүрьhэнэй бии байhаниие элирхэйлhэн, баримталhан байнабди. Манай хэhэн тобшололнууд Ази түбиин бүхы сүл губинуудые, юрэнхы дээрэнь шэнжэ шанараарнь тодорхойлон хубаарилха хэрэгтэ тон шухала удха шанартай байгаа юм.

Тэрээнhээ гадна, Казахстанай эрдэмтэд, «Монголой атлас» зохеолгодо, мүн ООН-ой экологическа программатай зохилдуулан, Губиин Ехэ заповеднигэй генеральна түсэб табилгада эдэбхитэйгээр хабаадаhан габьяатаи.

— Танай институдай мэргэжэлтэдэй хэhэн шэнжэлгэнүүд Монголой Арадай Республикын арадай ажахын ерээдүйн хүгжэлтэдэ ямар тодорхой удха шанартай гээшэб!

— Ехэ удха шанартай гэжэ hанагдана. Юуб гэхэдэ, манай экспедици МНР-эй бүхы газар дайдые хүрьhэнэйнь янза түхэлэй талаар түрүүшынхиеэ хубаарилан тодорхойлхоhоо гадна, хаана, ямар агро-үйлэдбэри хүгжөөхэдэ таатайб гэhэн тайлбари, зүбшэл үгэhэн байгаа бшуу. Тэрэнэйл үндэhэн дээрэ газар тарялан, мал ажахы, ой модоной ажахы аша үрэтэйгөөр хүгжөөхэ эрхэ нүхэсэл хангагдажа болохо ха юм. Эгээл мүнөө үедэ шэнэ газар хахалжа, таряалангайнгаа юрэнхы хэмжээе үргэдхэжэ байгаа. Монгол ороной таряашад манай зохёоhон картануудаар хүрьhэнэйнгөө арга боломжые тодорхойлно, нуралгыень уридшалан hэргылнэ. Совет Казахстанда хэрэглэгдэдэг хүрьhэ элдүүрилгын шэнэ технологи халан абана, ургамалнуудаа зуруудзаруудаар тарина. Энэнь аша үрэтэйшье, зүбшье онол арга мүн гэжэ hанагдана.

Казахай ССР-эй Наукануудай академиин Хүрьhэ шэнжэлдэг институдай эрдэмтэд Монгол ороной hангай ажахынуудтай (госхозуудтай) договор баталжа, тодорхой захилнуудыень бэелүүлдэг юм. Жэшээлхэдэ, ехэ бэшэ хэмжээнэй газар дайдын хүрьhэнэй бүридэлые тодорхойлдог, тэдэниие яажа хэрэглэхэ асуудалаар зүбшэл, заабари үгэдэг, мүн сабшалан, бэлшээриинь картануудые зохёодог юм.

— Манай эрдэмтэд Монголой эдли мэргэжэлтэй нүхэдтэеэ хани халуун харилсаа холбоотойгоор хүдэлдэг гээшэ, — гэжэ нүхэр Евстифеев хөөрөөгөө үргэлжэлүүлбэ. — Би 1971 ондо анха түрүүн Губи ерэхэдээ, Д. Доржоготовтой танилсаhан, хожомынь таhаршагүй нүхэд болоhон байнаб. Мүнөө нүхэр Доржоготов МНР-эй элитэ мэдээжэ биолог юм. Тэрэ Москвада диссертаци хамгаалжа, хүдөө ажахын эрдэмэй кандидат гэhэн нэрэ зэргэдэ хүртэнхэй. Тэрээнтэй суг хамта хэдэн экспедицидэ гараhан, Губиин хүрьhэ нилээд малтаhан, хүрьhэнэй-географическа шэнжэлгэнүүдые хэhэн байнаб. Москвагай гүрэнэй университет дүүргэhэн Д. Болд сүл Губи газарай экологи шэнжэлхэ асуудалаар мэдээжэ мэргэжэлтэн боложо шадаа. Орёо шэрүүн уларилтай Губиин эрхэ байдалда тэрэ эрдэм-шэнжэлгын гурбан тусхай пункт эмхидхэжэ, бүхы хүдэлмэриень толгойлон хүтэлбэрилhэн габьяатай юм. Монгол-совет хамтын экспедициин гэшүүдэй бэшэhэн «Алтайн саада тээхи сүл губинууд» гэhэн монографи хэблэлдэ бэлдэхэ хэрэгтэ тэрэ горитойхон хубитаяа оруулаанхай.

Юрэдөөл, совет-монгол хамтын экспедици энэ орондо шухала хэрэгтэй эрдэмтэдые бэлдэлгын ёhотой hургуулинь болоо гэхэдэ зүбтэй хэш. Экспедициин бүридэлдэ ороложо, олохон лэ монгол студент-үүд практикаяа гараhан байха. Эндэ хүдэлжэ олоhон эрдэм мэдэсээ, дүй дүршэлөө тэдэнэр бэеэ даагаад научна шэнжэлгэнүүдые хэжэ эхилхэдээ хэрэглэдэг гээшэ. Мүнөө үедэ Казахай ССР-эй Наукануудай академиин Газарай хүрьhэ шэнжэлдэг институдай мэргэжэлтэд экспедициин үнгэрhэн сезон соо суглуулhан материалнуудые нарин нягтаар шэнжэлэн буйлуулжа байнхай. Удангүй, уринай аминай унаха хаhаар, дахинаа сүл Губиин гүн руу шэнэ экспедицидэ мордохобди...

Ревмира ВОЩЕНКО,
АПН-эй корреспондент.

…аг үрэтэ ажалай, элүүр энхэ байдалай түлөө

…ЭМСЭЛНАЙ …ЛАДАХАГҮЙ

…га болон алкого-…үулха хэмжээнүүд …С-эй ЦК-гай болон …инистрнүүдэй Со-…олой гараhанhаа, Верховно Соведэй …й Указай хүсэндөө хойшо манай Дэ-… сомоной Сове-…ор дээрэ архитай …лал хурсаар ябуу-… Энэ асуудал …рэhаа жаахашье … юм.

…ай тэмсэл эхил-…эл түрүүн ажалай hайжаруулха, жу-…аха, даалгагдаhан …а түлөө хүн бү-…салгые дээшэлүүл-…лабди. Ажалай …эн баримта бү-…дан, обёоргдон-…еэ болёо. Энэ хэ-…ажалша коллекти-…гэ айхабтар ехэ …алша коллективууд …рэбэл, юушье хэ-… амаршье эрилтэ …алтай байна гэжэ …н мэдэрэгдэнэ.

…най дэргэдэ архи-…мсэхэ талаар 9 …ридэhэн комисси …онхой. Эмхидхэг-…а хойшо тус комисси арбаад заседани үнгэргэжэ, 32 хүдэлмэришэд ба алба хаагшадта 30-hаа 50 түхэриг хүрэтэр хэмжээнэй яла ашаhан байха юм. Тиихэдэ хэтэрмэ гурбан архишад ажал хүүлэжэ байгаад, архиhаань аргалдаг профилакторидо ябуулагдаhан байна. Афанасьева Евдокия хара архи намна намнаhаар хуулиин ёhoор хайран үхибүүдhээ hалгаагдаа. Эдэ бүгэдэ архиин аймшагтай хойшолон ааб даа.

Архи уудаг гэр бүлэнүүд комиссиин хиналтада абтанхай. «Первомайский» совхозой ажалдаа гараагүй зургаан хүдэлмэришэдэй амаралтынь болзор тэрэл хэмжээгээрнь хороогдоо. 8 хүдэлмэришэн стажайнгаа түлөө жэлэй hүүлдэ абаха болоhон мүнгэнэйнгөө 15 процентhээ хаhаргадаhан байха юм.

Коллективүүд соогоо болон архи уудаг хүнүүдтэй хубиин хөөрэлдөөнүүд үнгэргэгдэнэ. Энэ хэрэгтэ хүтэлбэрилхы тушаалтад, мэргэжэлтэд хабаадуулагдана.

Бригадна подряд нэбтэрүүлгэ гээшэ архидалгатай тэмсэхэ ябадалда аргагүй hайнаар нүлөөлнэ. Совхозоймнай таряан болон хонин ажахыда энэ түрүү арга хэрэглэгдэдэг юм, тиимэhээ тэндэ ажалай журам эбдэлгэ hуралгүй үсөөн үзэгдэнэ.

Мүнөө бидэ **«Ашаг үрэтэ ажалай, элүүр энхэ байдалай түлөө»** Бүхэсоюзна рейдын ерон соомнай соносхогдоод байhые мэдэнэбди. Тэрэниие бидэ hайшаан дэмжэжэ, архидалгагүй байдалай түлөө тэмсэхэ hайн дуратанай бүлгэмэй эхин эмхи эмхидхээбди.

Архи ууhан хүнүүдтэй тэмсэлнай hуладаха еногүй. Зариман түлэгынь буурантаа ха гэжэ буруу сэлгоhон бэеэрээ, «шэнэ хүсэлтэйгөөр» архидажа захалдаг байна. Энэ алдуу. Ажабайдалдамнай hаад тойбо татажа байhан архиншадтай тэмсэл бүри хурсаар, хэзээ хэзээнэйхиhээ хүсэтэйгөөр үргэлжэлхэ зэргэтэй. Манай эмхиин гэшүүд алкоголиин хорото хойшолон тухай санитарна хуудаhан болон бюллетеньнүүдые гаргана, эхэнэрэй соведэй болон соёлой байшангай хүдэлмэрилэгшэд сатирын хуудаhа болон архиншадые шүүмжэлhэн ханын hонинуудые гаргана. Эдэ бүгэдэ хэмжээ ябуулганууд архи ууха дуратайшуулые яhалал залд гүүлэхэ байна. Тэдэнэрэй ажалай үедэ архидаад, хүдэлмэридөө гээгдэхэ, гарахагүй ушарнууд нилээд үсөөн болонхой гээшэ.

Н. ИСАЕВА,
Дээдэ-Хэжэнгын сомсоведэй гүйсэдкомой түрүүлэгшэ.

ШАНГА ЭРИЛТЭ

…энэй hүүлшын до-…ой дүрбэдэхи үдэ-…ин район соо жаяг …жаруулгын үдэр гэ-…рдонхой. юм.

…арын ээлжээтэ тии-…«Госкомсельхозтех-…йонно нэгдэлэй …сэгай шанга эрил-…эр үнгэргэдэбэ.

…дэлмэридэ партиин …эмхидхэлэй таhагые … Д. Лебедев, Хориин … Соведэй гүйсэдко-…эгшэ П. И. Красно-…цкин таhагай хү-…шэд хабаадалсаа. …й инженер Ф. Г. …суглаhагшадай ур-…алга болон алкого-…мсэл тухай» лекци …байна.

…эй комитедэй тү-… П. П. Свистунова үгэ … үнгэрэгшэ жэлэй …69 ажалай үдэр гээг-…эй 35-ень заhаба-…стерскойнуудай хү-…д. 11-ень барилга-…нь ашаанай автома-…й жолоошод ажал-…гүй гээhэн байна гэ-…ба.

…архи уугаад, hогтуу-…, хулигаан ябадал …нгаа түлөө бариг-…лэгдээ. Тиихэдэ гу-…оошод ама халам-…ргын утые хэмжэн, …шээ гүйлгэжэ яба-…эй автоинспекциин …гшэдтэ баригда-…үлэhэн, хэhээгдэhэн

Энэ… гашуун хорондо …жа, хилар туулайнууд мэтэ болошонхой табан шофер хазайhан тээшээ хараилгажа ябаhаар, автомашинануудаа хүмэрюулhэн гү, али мүргэлдүүлhэн байха юм. Тэдэнэй гурбаниинь сүүдэлүүлээд, түрмын үүдэ татахадаа, гашуун архиин амтанай али зэргын сэнтэйе өөр дээрээ үзэхэ баатай болобо.

Гадна нүхэр ёhоной сүүдэй, эхэнэрнүүдэй соведэй заседани дээрэ о/ хүнэй хэhэн гэмтэ хэрэгүүд харагдаhан байна. Зэмэтэ ябадал гаргагшад хани нүхэдэйнгөө, бүхы коллективэйнгээ гэшүүдэй урда улайба, сайба. Архи уужа, ажалай журам эбдэгшэдэй тоодо кочегар А. А. Свистунов, шофер А. А. Сивохин, электро-гагнууршан Д. В. Колесников, барилгашан Б. Л. Абрамов болон бусад ороно.

Ашаанай автомашинын жолоошон ябаhан И. Т. Карбаиновhаа «архиин амтан хайшааб!» гээд асуугаа hаатнай, тэрээндэ хэлэхэ харюу бии байха. Юуб гэхэдэ, Үдын совхоздо таряа хуряалгын үедэ хатуу харатай ханилаад, урдань ябаhан томо гэгшын комбайн сэхэ ошожо мүргэжэрхёо юм. Энэ хүн совхоздо, мүн өөрынгөө предприятида ямар ехэ хохидол үзүүлээ гээшэб? Таряа хуряалгын халуун хаhын үедэ ажаллажа ябаhан комбайн эбдэжэ, ургаса хуряалгые hаатуулха гээшэмнай хатуухан лэ хэрэг гээшэ ааб даа.

Электро-гагнууршан Н. А. Жуков архи ехээр уудаг, олоной хэрэгтэ хохидол бага бэшээр үзүүлдэг, нийтын ёhо гурим ходол эбдэдэг, хэнэн хэрэгтээ — гаргаhан аашадаа зүб сэгнэлтэ үгэхэеэ болиhон байжа, коммунистын үндэр харюусалгата нэрэ хүндые унагааhанайнгаа түлөө партиин гэшүүнhээ гаргагдаhан байна.

«Архи ууха да алга алдуурха», гэhэн арадай сэсэн мэргэн үгэ бии. Үнэхөөрөөшье, архи ууhан хүнүүдэй ажал хэрэгыньшье муудажа, анда нүхэдыньшье үсөөрнэ бшуу.

Урдандаа бараг зэргын ажалшан гэжэ тоологдодог С. Ц. Цыдендашиев хатуу харые намнажа, ажалай олон үдэр гээжэрхёо. Хамтын суглаан дээрэ олониитын урда тэрэнэй хэрэг харагдаа. Хани нүхэдынь тэрэниие энэ наhандаа hанажа яоахаарнь шэрүүнээр шүүмжэлээ. Предприятиин профкомой шиидхэбэреэр С. Ц. Цыдендашиевай гээhэн үдэрнүүдые ээлжээтэ амаралтынь үдэрнүүдhээ хаhаха болобо.

Мүнөө «Госкомсельхозтехникын» районно нэгдэлэй коллектив архи уулгатай үсэд шангаар тэмсэн, ажалай журам бэхижүүлнэ. Энэ хэрэгтэ олониитын хүсые эдэбхи үүсхэлтэйгээр хэрэглэнэ.

Г. БАДМАЕВ,
манай корр.

МОНГОЛ hАЙХАН ОРОНДО

ХАРИЛСАА ХОЛБООН ХҮГЖЭНЭ

УЛААН-БААТАР. 40 жэлэй саада тээ СССР-эй болон МНР-эй хоорондо хани барисаан, харилсаа холбоон, нэгэ нэгэндээ туhалалсалга тухай гар табигдаhан договор, мүн тэрэшэлэн 2000 он болотор хугасаада МНР-эй болон СССР-эй хоорондо экономическа ба научно-техническэ харилсаа холбоое хүгжөөхэ удаан болзорой программа болбол хоер ороной хоорондохи бүхы талын харилсаа холбоое улам хүгжөөхэ үндэhэ hууринь гээд «Үнэн» газетэ бэшэнэ.

Ази соогоо тон томо ашагта малтамал шенаржуулгын «Эрдэнэт» комбинат, «Монголсовцветмет» гэhэн хамтын интернациональна предприяти, баригдажа байгаа түлишын-элшэ хүсэнэй шэнэ корпусууд, промышленна бүхэли районууд, госхозууд — эдэ бүгэдэ барандаа монгол-совет үрэ түгэс харилсаа холбоон тухай эли тодоор гэршэлнэ. Гансал hүүлэй 20 жэлдэ Монголдо Советскэ Союзай туhаламжаар арадай ажахын 600 гаран барилга ашаглалгада орууулагдаа. Бүхы промышленна продукциин хахад шахуу хубинь эдэ предприятинүүдтэ үйлэдбэрилэгдэдэг.

Бүхы талын харилсаа холбоон болбол политическэ, экономическа, соёлой талаар хоер ороной улам дүтэ болохо арга замуудые нээнэ. Социализмын материально-техническэ үндэhэ hууриие МНР-тэ байгуулжа дүүргэлгэдэ, мүн орониие хүгжэнги индустриально-аграрна гүрэн болгон хубилгаха хэрэгтэ удаан болзорой программа шиидхэхы үүргэ дүүргэхэ.

* * *

СЪЕЗДЫН ХҮНДЭЛЭЛДЭ

УЛААН-БААТАР. МНРП-гэй ЦК, МНР-эй Министрнүүдэй Совет, Монголой Профсоюзуудай Центральна Совет болон МРСМ-гэй ЦК ороной ажалша коллективүүдэй 1985 оной социалис мүрысөөнэй дүнгүүдые согсолбо. Хүбсүгүүлэй, Баян-Үлэгэйн ба Үбсүнүүрэй аймагуудай ажалшад илажа гараа. Малай тоо толгойе олошоруулха, мал ажалай продукци үйлэдбэрилгые дээшэлүүлхэ, социально-экономическа зорилгонуудые шиидхэхэ талаар тэдэнэр эрхим hайн дүнгүүдые туилаа.

Монгол арадай габшагай hайн ажалай, партийна, ниитын болон ажахын эмхи зургаанудай эдэбхитэй ажал ябуулгын ашаар 7-дохи түсэбтэ табан жэлэй түгэсхэхы жэлэй даабаринууд амжалтатайгаар дүүргэгдээ, гээд социалис мүрысөөнэй дүнгүүдээр баталагдан абтаhан тогтоол соо хэлэгдэнэ. МНРП-гэй болохоёо байгаа XIX съездын хүндэлэлдэ бүхы орон дотор дэлгэрhэн ажалай патриотическа хүдэлөөн социалис мүрысөөнэй шухала нүхэсэл болоо юм.

ТАСС ХИЛЫН САА НАhАА

ООН-ой КОМИТЕДЭЙ СЕССИ

НЬЮ-ЙОРК. Эб найрамдалай уласхоорондын жэлдэ даннай аюулые зайсуулан сараха, замбуулинай дайдада буу зэбсэгүүдые гаргалгые болюулха талаар шэглүүлэгдэhэн гүрэнүүдэй болон арадуудай саг үргэлжын, бүтэмжэтэй hайн ябуулганууд тон шухала удха шанартай байна гэжэ замбуулинай дайдые амгалан тайбан зорилготойгоор хэрэглэхэ талаар ООН-ой эрдэм-техникын комитедэй эндэ боложо дүүрэhэн сессиин дүнгүүдээр баталагдан абтаhан элидхэл соо хэлэгдэнэ.

Замбуулинай дайдада буу зэбсэгүүдые гаргуулангүй, «Одото амгалан байдалан» оршон байдалда уласхоорондын харилсаае хүгжөөгөөд байбал, замбуулиин тушаа хүн түрэлтэнэй эб найрамдалта түсэбүүдые бэелүүлжэ болохо байна гэжэ дэлхэйн олонхи гүрэнүүдэй баталаар этигэн найдажа байhые сесси баталба. Замбуулинай дайдые амгалан тайбан зорилготойгоор хэрэглэхэ гэhэн харгы замуудые түрүүшын ээлжээндэ хаража үзэхэ шухала байна. Болгариин, Венгриин, Вьетнамай, ГДР-эй, Монголой, Польшын, СССР-эй ба Чехословакиин делегацинуудай табиhан документ соо эдэ бүхы дурадхалнууд найруулагданхай.

Замбуулинай дайдын амгалан тайбан зорилготойгоор хэрэглэгдэхыень бүхы хүн түрэлтэн хүсэнэ гэжэ тэрээн соо заагдана.

СОЦИАЛИЗМ—АЖАЛ, АМГАЛАН БАЙДАЛ МҮН

КПСС-эй XXVII съездын хүдэлмэри, КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь М. С. Горбачевой съездэ хэhэн КПСС-эй ЦК-гай Политическэ элидхэл мүнөө гадаадын оронуудай газетэнүүдэй хуудаhанууд дээрэ үргэнөөр толилогдоно, радио болон телевидениин программанууд соо дамжуулагдана. СССР-ые үндэhөөрнь хүгжөөхэ, дэлхэй дээрэ бата эб найрамдал хангаха талаар совет коммунистнуудай зүрхэ сэдьхэл хүдэлгэмэ түсэбүүд марксистско-ленинскэ эрдэм ухаанай бата үндэhэ hуури дээрэ байгуулагдана, Ленинэй суртал hургаалнуудай баялигуудта түшэглэнэ, КПСС социализмын асари ехэ арга боломжонуудhаа, олониитын зохёохы ажал ябуулгаhаа хүсэ шадалаа зангидана гэжэ совет хүтэлбэрилэгшын элидхэл тодо хурсаар элирхэйлэн харуулба гэжэ гадаадын олониитэдэ мэдээсэлнүүдые дэлгэрүүлэн тараадаг хэрэгсэлнүүд тэмдэглэнэ.

СОФИ. КПСС-эй XXVII съездын хүдэлмэридэ бүхы дэлхэйн арад түмэн тон ехэ анхаралтайгаар хандажа, hонирхол үүсхэжэ байна. Бидэ уласхоорондын асари ехэ удха шанартай үйлэ хэрэгэй гэршэнэр болообобди гэжэ Болгариин «Работническо дело» газетэ бэшэнэ. Совет коммунистнуудай хуралдаан партии болон арадай зохёон байгуулхы ажал ябуулгада, социализмые али бүхы талаарнь нарижуулан hайжаруулгада, коммунизм тээшэ замаар совет обществые саашадань дабшалгада, бодото социализмын хараа байдалые бэхижүүлгэдэ, ядерна дайнай аюулые зайсуулан сарахын түлөө, бүхы дэлхэй дээрэ үнэн зүб, бата эб найрамдал хангахын түлөө бүхы түрүү үзэлтэй хүн түрэлтэнэй тэмсэлые эдэбхижүүлгэдэ шэнэ хүсэтэ түлхисэ үгэhэн съезд боложо, СССР-эй түүхэдэ орохо байна.

БУДАПЕШТ. XXVII съездэ КПСС-эй ЦК-гай Политическэ элидхэл хадаа ерээдүй тээшэ эрмэлзэhэн документ болоно гэжэ Венгриин телевидениин шэнжэлэгшэ нэрлэбэ. Энэ документ соо орон доторой болон уласхоорондын байдал, мүнөө үеын түүхэтэ шатада ниитын хүгжэлтын шэнжэ шанарнуудые, түхэл маягуудые марксистко-ленинскэ хараа бодолоор али бүхы талаhаань шэнжэлhэн документ болоно. Коммунис байгуулалтада совет арадай түйлаhан амжалтанууд, дутуу дундануудтон зүбөөр харуулагданхай, тэдэниие гаталан дабаха арга хэрэгсэлнүүд заагданхай.

ПРАГА. «Коммунизм байгуулагшадай хуралдаан», «СССР ерээдүй тээшээ бата найдамтайгаар харана», «Социализм — ажал болон эб найрамдал мүн» гэhэн гаршагуудтайгаар Чехословакиин газетэнүүд Кремлиин Съезднүүдэй ордон сооhоо хэhэн репортажнуудаа толилно. Совет коммунистнуудай партии арад зоноойнгоо аша туhада үнэн сэхээр алба хэжэ байhыень, Ленинэй заахан замаар тэдэниие хэлбэришэгүйгөөр хүтэлжэ байhыень совет коммунистнуудай КПСС-эй ЦК-гай Политическэ элидхэл батаар гэршэлбэ гэжэ «Руде право» газетэ тэмдэглэнэ. Парти болон арад бата нэгэдэлтэй байхадаа, коммунис партиин агуухэ хэрэг түгэлдэр хүсэтэй, бата найдамтай байна.

ВАРШАВА. XXVII съездын үзэмжэдэ табигдаhан Политическэ элидхэл бүтэмжэтэй hайн шэнжэтэй, али бүхы асуудалые үнэн сэхээр харуулhаараа шалгарна гэжэ Польшын «Трибуна люду» газетэ тэмдэглэнэ. Энэ элидхэл соо эрид шанга шүүмжэлгэ, үнэн сэхэ руунь хэлэhэн үгэнүүд бии. Эдэ бүгэдэ агуухэ коммунис зорилго тээшэ урагшаа дабшаха талаар түйлаhан амжалтануудтаа тогтохогүйе элирхэйлэн харуулна. Энэ хадаа ленинскэ партиин таhаршагүй түхэл шэнжэнь болоно. XXVII съездын шиидхэбэринүүд Соведүүдэй ороной урагшаа хурдан түргэноор дабшалгын түхэл шэнжые тодорхойлно. Совет социалис обществын тон шэнэ байдалда урагшаа дабшаха шухала гэжэ тэмдэглэгдэнэ.

ГАВАНА. Кубын Арадай засагай Национальна Ассамблейн Түрүүлэгшэ **Флавио Браво** иигэжэ мэдүүлбэ: «Совет коммунистнуудай хуралдаанай хүдэлмэриин хониhоо Кубын арад ехэ анхаралтайгаар, hонирхолтойгоор адаглана. Советскэ Союзай социально-экономическа хүгжэлтые хурдадхалга дэлхэйн социализмые бэхижүүлгэдэ горитой хубитаяа оруулха байна, аха дүү оронуудтай тэрэнэй харилсаа холбооё бүри үндэр дээдэ шатада гаргаха юм».

УЛААН-БААТАР. Советскэ Союзай социально-экономическа хүгжэлтые хурдадхалга — КПСС-эй хүтэлбэри доро совет арадай дабшажа ябаhан стратегическэ хараа шэглэл болоно гэжэ «Үнэн» газетэ тэмдэглэнэ. Экономико хүгжөөлгэдэ тохёолдоhон хангалтагүй ушар байдалые шууд сэхээр хубилгажа, олониитын үүсхэл эдэбхидэ, зохёохы ажал ябуулгада үргэн харгы нээхэ гээшэ партиин, бүхы совет ажалшадай түрүүшын ээлжээнэй зорилго болоно.

ПЕКИН. Тусхайлбал, «Совет-хитад харилсаан тухай М. С. Горбачев мэдүүлхэдээ, агуухэ хүршэтэеэ — социалис Хитадтай Советскэ Союзай харилсаан зарим тэды hайжаржа байна гэжэ сэдьхэлээ ханангяар тэмдэглэжэ болоно гэжэ хэлэбэ. Уласхоорондын зарим асуудалнуудаар ондо ондоо hанал бодолтой байгаашье hаа, хамтаараа олохон ушарта ажалаа ябуулжа, адли тэгшэ эрхэтэн, залан сэхэ үндэhэ hуури дээрэ үгээе ойлголсожо, гурбадахи оронуудта гарза хохидол ушаруулхагүй байhан тухайдаа хэлсээ хээбди», — гэжэ Синьхуа агентство тэмдэглэнэ.

ПНОМПЕНЬ. Совет ороной ниислэл хотодо үнгэргэгдэжэ байhан КПСС-эй XXVII съезд амгалан тайбанаар ажаhуухые хүсэдэг, үхибүүдтээ жаргалта байдал түхөөдэг бүхы дэлхэйн арадуудай hанал бодолдо зохилдон тааралдана гэжэ Кампучиин Арадай-революционно партиин ЦК-гай орган — «Прачеачун» газетэ түрүү бэнэг соогоо бэшэнэ. Совет коммунистнуудай дээдэ хуралдаанай шиидхэбэринүүд ядерна дайнда эсэргүү тэмсэлдэ шэнэ горитой ехэ хубита болохо, дэлхэй дээрэ социализмын бодото байдалые бэхижүүлхэ арга олгохо байна. СССР-эй ажалшад Ленинэй партиин хараалhан асари ехэ түсэбүүдые бодото дээрэнь амжалтатайгаар бэелүүлхэ байха гэжэ коммунистнууд, Кампучиин бүхы арад батаар этигэн найдажа байhанаа мэдүүлнэ гэжэ статья соо тэмдэглэгдэнэ.

…Н ЗОХЁОЛШО—СЭРЭГШЫН БААТАРШАЛГАДА

…, Татарай гайхамшаг-… Советскэ Союзай Ге-… Джалилиин дурас-…дэшэ эндэхи опе-…балетдэй театрта hая-…бо. Уран зохёолшын … 80 жэлэй ойтой да-…нан, тэрэ үнгэргэдөө.

… тунхарихагүй сэрэг-… патриотическа зохёолнууд олон үндэhэ яhатанай совет литературын hан баялигта оронхой гээд үгэ хэлэгшэд тэмдэглээ. Концлагерьта байгаад, Джалилиин бэшэhэн «Моабитска дэбтэр» гэhэн суута зохёолынь фашис түрмэ шоронгуудта урма зоригоо хухалаагүй элдэб үндэhэ яhатай хүнүүдэй баатаршалгын поэтическэ хүшөөл болонхой.

Уран зохёолшо-сэрэгшын ойн баяр автономито республикада үргэнөөр тэмдэглэгдэнэ. Казаниин гүрэнэй университедтэ үнгэргэгдэhэн научна конференци тэрэнэй зохёохы ажал ябуулгада зорюулагдаа.

(ТАСС).

ФИЛИППИНЭДЭХИ БАЙДАЛ

МАНИЛА. Филиппинын президент Ф. Маркос гүрэнэй толгойлогшын тушаалhаа буужа, вертолёдоор президентын ордонhоо гаража ошобо. Абтаhан мэдээсэлнүүдэй ёhoор, бүлэтэеэ хамта тэрэ Кларк-Филдэхи американ баазада абаашагдажа, тэндэhээ «гурбадахи орондо» нийдэжэ ошохо юм.

Ороной президентын тушаалда орohон К. Акино тангарагаа үгэжэ, дамжуулгын правительствые байгуулhан тухайдаа соносхоо. С. Лаурель премьер-министрээр томилогдоо. Ф. Маркосай правительствын урдын гэшүүд Х. П. Энриле, Ф. Рамос национальна обороныи министрэй, зэбсэгтэ хүсэнүүдэй генеральна штабай начальнигай тушаалнуудта табигдаба. Министерствэнүүдэй уялгануудые бэелүүлхэ зүбшэлэлгын 8 совет байгуулагда. Гэхэтэй хамта мэдээсэлэй агентствануудай тэмдэглэhэнэй ёhoор, Ф. Акинын хүтэлбэри доро нэгдэhэн политическэ элдэб шэглэлтэй олон тоото бүлэглэлнүүдэй түлөөлэгшэдэй хоорондо тушаалнуудые хубаарилгын үедэ арсалдаа [illegible]

КПСС-эй XXVII СЪЕЗДЫН ХҮНДЭЛЭЛДЭ

«НИЖНЕАНГАРСК—УЛААН-ҮДЭ»

Хойто-Байгалай районой санашадай команда хэдэн зуугаад километрэй холын аяншалгада, февралиин 11-дэ, үглөөнэй 9 часһаа Нижнеангарск—Улаан-Үдэ гэһэн маршрудаар гараһан байгаа.

— Манай санашад, хамтадаа зургаан хүн 768 километрэй хүшэр хүндэ зайе арба гаран үдэр соо дабажа, түрэл партиингаа XXVII съездын хүдэлмэриеэ эхилһэн үдэр Улаан-Үдэ хото хүрэжэ ерэбэ. Энэмнай бидэнэрэй съездын хүндэлэлдэ зорюулһан бэлэг болоно. Гадна Буряадай АССР-эй табан басагадай Улаан-Үдэ—Москва гэһэн маршрут санаар гаталһанай 50 жэлэй ойдо зорюулагдана,— гэжэ командын комиссар С. Захаров хэлээд, ВЛКСМ-эй обкомдо, облпрофсоведтэ, республикын «Урожай» бүлгэмдэ асарһан рапортаа ВЛКСМ-эй обкомой секретарь Андрей Волковто барюулба.

Командын бүридэлдэ ороһон Нижнеангарскын хүүгэдэй спортын һургуулиин тренер Александр Очиржапов, районой агропромой ветеринарна врач Павел Нелюбин, «Тыйский» совхозой энергетик Леонид Разуваев, Ангарскын совхозой ВЛКСМ-эй комитедэй секретарь Сергей Захаров, Хойто-Байгалай геолого-бэдэрэлгын экспедициин хүдэлмэришэн Сергей Андреев, Хойто-Байгалай районой «Урожай» бүлгэмэй түрүүлэгшэ Сергей Бухаев гэгшэд комсомолой-профсоюзна, агитационно аяншалгада санаар гараһан байгаа. Эдэнэр үглөөнэй 7 часһаа эхилээд, үдэшын 10 час болотор аян замаа үргэлжэлүүлдэг байба. Түрүүшын үдэрһөө хүр саһа дабан, 230 километр зайе табан үдэрэй туршада гаталһан юм. Тиихэдээ ангуушадай болон загаһа олзоборилогшодой балгаануудта хүрэжэ, эдеэ хоолоо баридаг, хонодог байгаа. Холын аян замда гараһан эдэнэр колхоз, совхозуудай ажалшадтай, ангуушад болон загаһашадтай уулзахадаа, КПСС-эй XXVII съезд тухай хөөрэлдөө үнгэргэдэг, БАМ-ай барилгашадай ажалайнь амжалта, шэмэрүүн хүйтэн уларилтай холын хойто нютагуудта физкультура, спортын, экономикын, соёлой хүгжэлтэ, ургалта тухай дэлгэрэнгыгээр хөөрэжэ, улад зониие һонирхуулдаг байгаа.

— Февралиин 16-да Баргажанай район хүрэжэ, Сосновка һууринай ажалшадтай уулзаа һэмди. Удаань Чивыркуйска булангай загаһа үсхэбэрилдэг цехэй хүдэлмэришэдтэй, Баргажанай Адагай залуушуултай золгожо, һонирхолтой хөөрэлдөөн болоо һэн. Саашань аян замаа үргэлжэлүүлжэ, Максимиха тосхон хүрэгдөө. Эндэ буряадай мэдээжэ уран зохёолшо М. И. Жигжитовтэй уулзажа, хөөрэлдэһэн байгаабди,— гэжэ Сергей Бухаев хөөрэнэ.

Эсэхэ, сусахые мэдэхэгүй зүрхэтэй зургаан хүбүүд февралиин 19-дэ Прибайкалиин райондо хүрэжэ, тэндэхи ажалшад хүндэмүүшэ ёһоор угтаа юм.

Эхилһэн замаа үсэд нэтэрүүгээр дабажа, зориһон хэрэгээ бэелүүлжэ шадаа. Тиин эдэнэр КПСС-эй XXVII съездын нээгдэхэ үдэр Улаан-Үдэ хотодо хүрэхэ зорилгоёо шэн зоригтойгоор бэелүүлжэ, Улаан-Үдэ хотын ажалшад баяр ёһололой оршон байдалда угтаба. Бусадһаа түрүүлэн, Буряадай хүдөө ажахын институдай студентнэр, багшанар эдэнэрые угтажа, амаршалһан байна.

Республикын газетэнүүдэй редакцида болоһон уулзалга дээрэ харгы замаа яажа гаталһан тухайгаа санашад хөөрэжэ үгэбэ. Уулзалгада ВЛКСМ-эй обкомой, республикын физкультура, спортын комитедэй, «Урожай» бүлгэмэй түлөөлэгшэд, журналистнууд хабаадалсажа, зүрхэтэй хүбүүдые амаршалһан, дурасхаалай бэлэг, Хүндэлэлэй грамотануудые барюулһан байна.

— Аян замаа 13 үдэрэй туршада гаталаа гээшэбди. Тэрэнэйнгээ найман үдэрыень Байгал далай дээгүүр ябажа гараһан байнабди. Мүнөө далай дээрэ хүр саһан элбэг байжа, ябахада хүндэ байгаа. Яагаашье һаа, Далайн мүльһэн дээгүүр 497 километр дабаха баатай болоо гээшэбди,—гэжэ командын комиссар Сергей Захаров, капитан Павел Нелюбин хоёр энэ уулзалга дээрэ хөөрэжэ үгэбэ.

Уулзалгада хабаадагшадай дунда 1936 ондо Улаан-Үдэ—Москва гэһэн маршрудаар санаар ябажа гараһан табан басагадай нэгэн — Софья Ананьевна Тыхеева байлсажа, эрэлхэг аяншалагшадые үнэн зүрхэнһөө амаршалаад, иимэ аяншалганууд тон хэрэгтэй гэжэ хэлэһэн байна.

Б. ЦЫРЕМПИЛОВ.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Нижнеангарскһаа Улаан-Үдэ хүрэтэр замые санаар гаталһан Павел Нелюбин (командир), Леонид Разуваев, Александр Очиржапов, Сергей Андреев, Сергей Бухаев гэгшэд саныи спортын ветеранууд Б. Н. Пахутов С. А. Тыхеева хоёртой хөөрэлдэжэ байна.

С. БАЛДУЕВАЙ фото.

ТҮРЭЛ НЮТАГАЙМНАЙ ТҮҮХЭҺЭЭ

АКЫН ТОГТОГУЛ АЛДАРТА БАЙГАЛАЙ ЭРЬЕДЭ

Байгал-Амарай шэжэмтэ, шэнхинээтэ замые голлон бодоһон шэнэ Северобайкальск хотын үйлсэнүүдээр яаралгүйхэн ябажа хараһан хүн «Акын Тогтогулай нэрэмжэтэ» гэһэн аржытар бэшээтэй гаршаг анхаржашье болохо. Теэд үлүү ехээр эндэ гайхаһанай хэрэг үгы ааб даа, юуб гэхэдэ, зуун жэлэй магистраль гэжэ суурхаһан энэ замые барилгада бүхы арбан табан совет республикануудай түлөөлэгшэдтэй хамта Киргизиин эдир залуу үетэн эрхэ бэшэ хабаадаһан, хадата оронойнгоо уран дуушын нэрые олгоһон юм бээ гэжэ таамаглаха бүхы үндэһэн бии болоно бшуу. Зүб даа! Иссык-Кулиин эрьеһээ, Тянь-Шаниин гүрьбата хадануудай бооригһоо иишэ ерэһэн эдиршүүл Тогтогул Сатылгановай нэрые өөһэдынгөө бариһан үйлсэдэ олгоһониинь оггтошье гайхалтай бэшэ... Теэд юундэ заал һаа акын Тогтогулай нэрэ алдарта Байгалай эрьедэхи ажабайдалай халуун охёор дэбэрэн байһан залуушуулай энэ хотын нэгэ үйлсэдэ олгогдохо болооб гэжэ улам саашань удхалан мүрдэел. Тииһэ тиитэрээ, «Эстони» гэжэ совхоз мүндэлөө, Ленинградска проспект, Московско бульвар гэхэ мэтэ нэрэнүүд БАМ-ай утын харгын захаар урган бодоһон хото город, тосхон һууринуудта заншалта ёһоороо олгогдоно бэшэ гү? Энэньшье зүб. Харин акын Тогтогул өөрөө алдарта Байгалай хүбөөдэ, зүгөөр хойто эрьедэнь бэшэ, урда захын базальт шулуун хабсагайнуудай нэгэн дээрэ бата гараад, мүнгэн сэнхир далайн нюруүе хаймадан хаража, мүнхэ сагаан саһан оройтой Түнхэнэй мундарганууды шэртэн, Иссык-Кулиин торгон долгидые, Памирай буурал шобхонуудые ой ухаандаа оруулан, нюдэнһөө уһа дуһаан байжашье болоо аалам? Тиигэжэ баһал таамаглаха бүхы үндэһэн бии. Юуб гэхэдэ, 1898 ондо Андижанда болоһон буһалгаанда эдэбхитэйгээр хабаадаһанайнгаа түлөө Тогтогул Сатылганов баригдажа, толгойн саазада шиидхүүлээ һэн. Һүүлдэнь долоон жэлээр Зүүн Сибирь сүлүүлээ бэлэй. Түрэл Киргиз нютагтаяа хахасаха дээрээ тэрэнэй гүйсэдхэһэн «Арад зомни, баяртай», «Эмгэн эжымни, хахасаха болоолди даа» гэһэн дуунуудайнь ута аад, уйтай уянгатай аялга мүнөөшье хүрэтэр хибэс ногоон талануудаар дээгүүр, һаргама сагаан һарьдагууд доогуур зэдэлһээр.

Эгээ мүнөө суута акынай эдир наһанай, эрэлхэг тэмсэлэй намтарай зарим хуудаһануудые залхуугүйгөөр ирая. Тиихэдээл тэрэнэй юундэ Байгалай эрье хүрэтэр түмэр гэнжэ ханхинуулһаар хүрэжэ ерэһэн ушарые ойлгохобди.

...Оройдоол арбан хоёр наһатай арбагархан, үрээгэрхэн хүбүүхэн ябахадаа, айрһа, тараг садатараа эдихэ, ууха эрмэлзэлтэй Тогтогул эжынгээ хорижошье байгаа һаа, Казанган гэжэ баянай хүлһэншэн боложо, хони малынь адуулдаг болобо. Заха үзүүргүй талын дунда гансаарханаа утын үдэр ябахадаа, уйдадаггүй, уян хонгёо хоолойгоороо түрэл киргиз аялгануудаа хангюурдажал мэдэдэг һэн. Дуулаха дуунайнгаа дууһашахада, өөрөө зохёогоод гүнгэнэдэг, үгытэй ядуу зоной үнэн сэдьхэлтэйе магтадаг ёһотой бэлэй. Удангүй уян комуз дархалжа, зохёоһон дуунуудаа зондо гүйсэдхэжэ, хоолойгоо тэжээжэ эхилбэ хаш. Арбан табатай хүбүүхэн арадай суута дуушад Чонду, Сартбай, Эсенаман, Кочуубай, Молла Тойги, бусадай уран дуунуудай удхатай танилсажа, гүйсэдхэхэ маягынь халан абажа, мэргэжэл шадабарияа дээшэлүүлбэ. Холо ойрын кишлагуудаар, урда Киргизэй уула хадануудай бэлшээринүүдээр, Тянь-Шаниин майлаар, Иссык-Кулиин эрьеэр комузаа һугабшаланхай жэлэй дүрбэн сагта нилээд лэ тэнэһэн байха. Зүргэ харгынуудынь зүрхэ сэдьхэлээр нимгэн үгытэйл зоной урса гэрнүүд тээшэ сэхэ шэглэн ошодог һэн. Энэл үедэ тэрэнэй шог ёгтото «Эшэн-калпа», «Папы-калпа», «Гурбан ходжа» гэһэн дуунууд соогоо гэгээн санаартанай, бай баяшуулай хэтэрүү зан, хэмгүй мүлжэлгые шүүмжэлдэг, наада харадаг бэлэй. Кетмень-Тюбын газар дайдын эзэн Дыйкамбай Рыскулбеков гэгшын ордоной дуушан үбгэн акын Арзымат гэгшэтэй дуу андалдан соёрхолдоходоо, тэрэнээ илажа, холо, ойгуур суурхажа эхилээ һэн.

1897 ондо һүжэрһэн Андижанай буһалгаан гээшэдэ хабаадаһанайнь түлөө хоро шараа бусалдаг бай баяшуул Тогтогулые хардаһан, гүрдэһэн бэшэг хаанта засагай нэрэ дээрэ эльгээжэ, алдарта акыниие тушаалгаа юм. 1898 оной «Тюремный вестник» гэжэ журналай хуудаһа ирахада, Эрхүүгэй губерниин суута Александровска централ гэжэ түрмэдэ 219 таряашан, 87 мещангууд, 45 сэрэгэй хүн, 23 бусад түрэлтэн һуужа байгаа гэжэ мэдээсэгдэнэ. Тэрэл бусад түрэлтэнэй нэгэниинь киргиз акын Тогтогул Сатылганов байгаа бшуу.

Ходошье Тогтогул барянда байгаагүй. 1900 оной намар тэрэ Байгалай урда эрьеын түмэр замай тоннель малтаха ажалда баалагдаба. Метр үргэн шулуун ханатай Александровска централ соо һууһандань орходоо, номин Байгалай эрье эрхэ сүлөө һааб даа. Хүдэлмэриинь хүнгэн бэшэнь ойлгосотой.

Эрхүү хотын хизаар ороноо шэнжэлгын музей соо Байгалай тоннельнүүдые барилсаһан хоёр зуугаад шахуу буряадуудай хамтын фото-зураг үлгөөтэй байдаг юм. Энгэртэй дэгэлтэй, гүрлөө гэзэгэтэй, амандаа гааһатай нара, һалхинһаа хүрилшэһэн шарайтай хүдэршэг янзын хүнүүд тэрэ шарлаһан зураг дээрэһээ ман тээшэ хараха. Ёһотойл үхэр хара буряадууд! Зүгөөр тэдэнэй дунда таба—зургаан ондоошог хубсаһатай, һахалаашье ондоогоор табиһан хүнүүд нюдэндэ торсолдогшо һэн. Хай, магад, тэдэнэй нэгэн киргиз арадай дуушан, революционер хүбүүн Тогтогул Сатылганов байжа болоо гү гэһэн бодол эжэлүүдгүй мүнөө досоомнай ороно. Теэд хэн харахадаашье танихаб даа: эды олон жэл үнгэршөө ха юм! Юрэдөөл, Тогтогул, 1905 он болотор тоннель малталга дээрэ лаб хүдэлһэн байдаг. Тиихэдээл ородой түрүүшын революциин залинта дохёо иишэ, Байгалай үмэнын нютаг хүрэһэн түүхэтэй. Эндэл, мүнөө Бабушкин хотодо, тиихэдэ Мысовск гэжэ нэрэтэй байһан станцида тэрэл 1905 ондо Владимир Ильич Ленинэй үнэн нүхэр. һурагша Иван Васильевич Бабушкин Ренненкампын нохосуудта буудуулан алуулаа һэм шуу. Энэ бүгэдые дурдахадаа, киргиз акын Тогтогул ородой түрүүшын революциин үймөөтэ үеые бэе дээрээ үзэһэн, бусад ондоо үндэһэ яһатадтай, тэрэ тоодо буряадуудтай ээм ээмээ түшэлсэн Номгон океан шэглэһэн түрүүшын шэнхинээтэ шэрэм зам барилсаһан болоно ха юм. Буһалгааша, дууша сэдьхэлээрээ буурай буряад зониие тэмсэлдэ уряалһан, ород, нүхэдтэеэ, тэдэнэй хүсэл, эрмэлзэлтэй танилсуулһаншье байжа магадгүй. Теэд мүнөө хэн мэдэхэб, хэн... Эндэл байхадаа зохёоһон аялга дуун соо иимэ мүрнүүд бии.

> Хана боложо
> Хамта зогсонобди —
> Казах, ород,
> Киргиз, узбек —
> Эбтэй бүлын
> Эхир үхибүүдтэл,
> Аха дүүнэр мэтэ
> Алхалнабди...
> Шорондо бидэниие
> Шортоо хаагаа...

Тогтогул элдин тоонто Киргиз нютагаа дурсан, хододоо гажардаг һэн. Сүлэлгын үедэ эмгэн эхэнь, һанаха байха ганса хүбүүниинь наһа бараа. Гай хашаланда ороһон һамганиинь ондоо хүнтэй хуби заяагаа ниилүүлээ. Тиимэһээл нютаг тээшээ бүхы ами бэеэрээ эрмэлзэдэг һааб даа. Хоёр дахин тэрьелхэ һэдэлгэ хээд баригдажа, сүлэлгынгөө болзорын 25 жэл хүрэтэр һунаалгаа. Имагтал 1910 ондо гурбадахияа зугадахадаа. Харитон, Семен гэжэ нэрэтэй ород нүхэдэйнгөө һайгаар Киргиз ороноо хүрэһэн юм.

Октябриин революциин үүрэй толондол мандахада, үбгэржэ ябаһан акын Тогтогул дахинаа комузаа барижа, аха дүү ород нүхэдэйнгөө илалтата тэмсэлые, Коммунис партияа, Совет засагаа, хамтын ажабайдалые магтан түүрэһэн аялга дуунуудаа хойно хойноһоонь хангюурдажа, бүхы орон соо суурхаһан гайхамшагта намтартайл. Тэрэнэй дуунууд ба поэмэнүүд СССР-эй арадуудай олохон хэлэн дээрэ оршуулагдаа.

...Иимэл хүнэй нэрэ Северобайкальскын нэгэ үйлсэдэ олгогдонхой. Тэрэнэй совет арадуудай хани барисаае магтан дуулаһан юрөөл үгэнүүд агууехэ барилгада хабаадагшадые баатар хэрэгүүдтэ зоригжуулан, Байгалай урда эрьеын тоннельнүүдые барилга мүнөө үеынхиһөө ямар ехэ илгаатай байгааб гэжэ гэршэлэн харуулна. Эдэ хоёр барилгануудай хоорондо бүхэли эпохо, ородой түрүүшын революци, агууехэ Октябрь, совет оронoймнай «арадуудай холбооной найдамтай тулгуури» боложо мандалга — иимэ ехэнүүд үйлэ хэрэгүүд бодожо ерэнэ бшуу!

Е. ГОЛУБЕВ.
А. ЖАЛСАНОВ.

Ц. ЦЫРЕНДОРЖИЕВ

ҮДЭРЭЙ ТЭН

Шэнгэн дуута
    аляаһа, һоныи дүүеэн,
Шэнхинэн гараад,
    аалидан мүноо номгорно.

Шэшэрэн сэрбэгэнээ
    хүһанай набша тогтожо,
Шэмээгүйхэн,
Шэмээгүйхэн болоно.
Шэмээгүйхэн
Хүбшэ тайгын орондо,
Шэмээгүйхэн
Хүрихэн зүрхэнэйм сохисо,
Шэмээгүйхэн
Хэжэнгэ голойм эрьедэ.

Сэсэгхэн эндэ
    нялхахан дэльбээ гунхуулан,
Сэгээхэн үһанай
    нюруу дээрэ нэнгэнэ.
Сагаан үүлэд
    һэрюулхэн баһа хургаад.
Сэсэн дайда
    һэргэг һонороор амарна...
Шэмээгүйгөөр
Шэлдэг адуун ундалаад,
Нэмэри газараар
Нэгэдэн хороно һүүдэрлээд,
Зэрэлгээн гэнтэ
Шэмээгүйгөөр миралзаад,
Зүүдэн мэтээр
Шэгыень дайдын хубилгаад,
Шэмээгүйхэн,
Шалсааныи үндэр хярада,
Шэмээгүйгөөр
    ая гангаар хангалтана.
Шэмээгүйгөөр
    аятай мэдэрэл түрэнэ,
Түрэл Хэжэнгэм
Түбшэн номгоноор дүүрэнэ.
Шэмээгүйхэн.
    Зулгэ ногоон талада.
Шэмээгүйхэн.
    Хэжэнгэдэ...

АЛЕКСАНДР ПУШКИНАЙ ЭГЭЭ ЖАРГАЛТА ГЭР

Александр Сергеевич Пушкин 1831 оной үбэл «Арбадтахи Хитровой гэртэ тэмдэглээд, намда бэшэг эльгээ» гэжэ хэлэһэн байдаг. Февралиин 18-да түрүүшын харагшадые хүлеэжэ абаһан шэнэ музейн адрес мүн лэ иимэ юм.

Энэнь поэдэй ажабайдалда онсо удха шанартай үдэр юм. Тэбхэр 150 жэлэй саана тэрэ Натальия Гончароватай энэл үдэр гэрлээ һэн. Никитскэ үргөөгэй дэргэдэхи Ехэ Вознесени һүмэһөө залуухан һамгаяа тэрэ бүлынгөө түрүүшын гэртэ асараагша һэн. Поэдэй энэ наһанайнь жаргал, инаг дуран, зохёохы хүсэн — үндэр сэхэ магнайтай, хелта зэртэгэр нюдэтэй, гайхалтай сэбэрхэн басаган Арбадта түбхинэһэн 53-дахи номерой энэ хоёр дабхар гэртэ анха түрүүшынхиеэ ороһон юм.

— Һая гэрлэһэн хоёр энэ гэрэй хоёрдохи дабхарые эзэлһэн юм,— гэжэ музейн мемориальна таһагые даагша Г. Курочкина хөөрэнэ.— Пречистенскэ хубиин маклерска дэбтэр соо хэгдэһэн тэмдэглэл энээн тухай мэдээсэнэ. Хуушанай Москвае шэнжэлэгшэ инженер-физик С. Романюк энээниие Түбэй гүрэнэй түүхын архив сооһоо бэдэржэ олоо юм.

Пушкинтанай эндэ ороһон сагһаа хойшо энэ байшан соо оло дахин шэнэлэн заһагдаа бшуу. Габэшье һэргээн шэнэлэгшэд золтой байба. Юуб гэхэдэ, 1806, 1836 онуудай энэ гэрэй чертеж, түсэбүүд олдоһон байгаа. Тэрэниие хэрэглэжэ, гансал газаа тээхиень бэшэ, харин досоохиень хуушанайхяарнь һэргээхэ арга олдоо бшуу. Гэшхүүр, пеэшэнүүд, сонхын мрамор гоёолтонууд, тэрэ гэр соохи байдал ба тэрэнэй ехэ, багань — барандаа анханайхяараа табигдаа.

Музей бусад гурбэн таһалга соо хооһон шахуу. Поэдэй түрэл хото Москвада ажаһууһан тухайнь литературна экспозици нэгэдэхи дабхарта түхеэрэгдээ юм. Харин дээрэнь хуушанай янзаар оёгдоһон гоё һайхан шторонууд, нэгэ хэды креслэ, үнгэрэгшэ зуун жэлэй түрүүшын үедэ хэрэглэгдэдэг байһан люстрэнүүд бии. Поэдэй конторо, Гончаровтоной бүлын Наталья Николаевнада бэлэглэһэн ураханаар бүтээгдэһэн бишыхан стол ба Пушкинай, мүн тэрэнэй наһанайнь нүхэрэй амиды мэндэ ябахадаа зуруулһан портредүүд — юугээршье сэгнэшэгүй ехэ баялиг — эндэ бии. Тон һонирхолтойнь — тэрэнэй гар бэшэгүүд. Москвада байһан һаранuудтаа Пушкин багаар бэшэдэг байгаа, гэбэшье Болдиноһоо асарһан ерээдүй зохёолнуудайнгаа түрүүшын түсэбүүдые эндэл нүхэдтөө уншажа үгэһэн юм. Эндэһээл тон баяртай бэшэг эльгээһэн юм: «Би гэрлээб, тон жаргалтайб, гансал миниие хүсэхэ юумэн гэхэдэ, ажабайдалдамни юуншье бү хубилһай. Энээнһээ үлүү ондоо юуншье хэрэггүй».

Зүгөөр 1831 оной майн тэн багта Пушкинтан Петербург зөөжэ ябашоо һэн. Агууехэ поэт Москвада, Арбадтахи ори ганса һанаха гэрээ орхижо ошоһон юумэл даа. Эндэ тэрэ үнэхөөрөө жаргалтай байһан юм.

О. СВИСТУНОВА.

ЭТЮД

ХАБАРАЙ ТҮРҮҮШЫН ҺАРА

МҮНӨӨДЭР үглоогүүр улаан нарантай урилдан, хабарай түрүүшын һара мартамнай мандаба. Энэ һарада сагай уларилай бага зэргэ зөөлэрбэшье, үбэлэйхеэр жабарлаад, заримдаа шуургалаадшье абадаг гэжэ арадай литэ соо хэлэгдэнэ.

Жэлэй энэ хаһада үбэлэй амисхаал хүсэд дүүрэнээр бууraагүй һаа, апрель болон май һарануудта хүйтэн «һоёогоо» харуулдаг муутай. Тиигэжэ хабарай тарилгада ехэ һаад тойбо ушаруулдаг ха юм. Заримдаа мүхоогоо хабарта үгэхэ дурагүй үбэлэй бүри уушхархада, булай ехэ абаахай саһан сэнхирлэжэ эхилһэн огторгойһоо буужа, хамаг тала дайдые хушажархидаг гээшэ.

Гэбэшье мартын 21-дэ үдэр һүни хоёрой тэнсүүри алдагдажа, нютагаймнай байгаалида эхилһэн бага зэргыншье хубилалтанууд эли тодоор үзэгдэдэг ха юм. Илангаяа үдэрнай бүри гэрэлтэй, гэгээн сагынь булюу болодог.

Наранда һайса игаагдажа хайлаһан хүр саһан дороһоо уһан сэлсэгэнэн урдажа, саашадаа бэе бэедээ шудхан ороод, налуу газарнуудта багахан талланууды бии болгоно. Огторгой сайбар сагаан үүлээр угаагдажа, бүри һаруул боложо ялараадхина. Үдэрһөө үдэртэ элшээ хүрсадхаха байһан наран бүри дээшээ, тэнгэриин уудам руу дэгдэжэ, хүн зониие баясуулна. Зүрхэ сэдьхэлдэнь танигдаагүй өөрсэ янзын мэдэрэл түрүүлнэ.

Энэ хаһада жэгүүртэ нүхэдэймнай аймагта «хүлгоотэй» үдэрнүүдынь эхилдэг. Эртэ урда саһаа хүн түрэлтэнэй һайн танилнууд — турлаагууд болон хирээнүүд баяртайгаар «карр-карр» гэжэ хаагалалдан, дулаанай сагые мэндэшэлдэг заншалтай. Уданьшьегүй эдэнэр нэгэ һүрэгтэ суглараад, бэе бэеэ намнасалдан наадана, элинэ. Тиигэжэ бэе бэетээ һайса танилсаһан турлаагууд хирээнүүд хоёр хоёроороо һүрэгһөө таһаржа, бамбаахай уурхайнуудаа һаяар түхеэрхэ ёһотой.

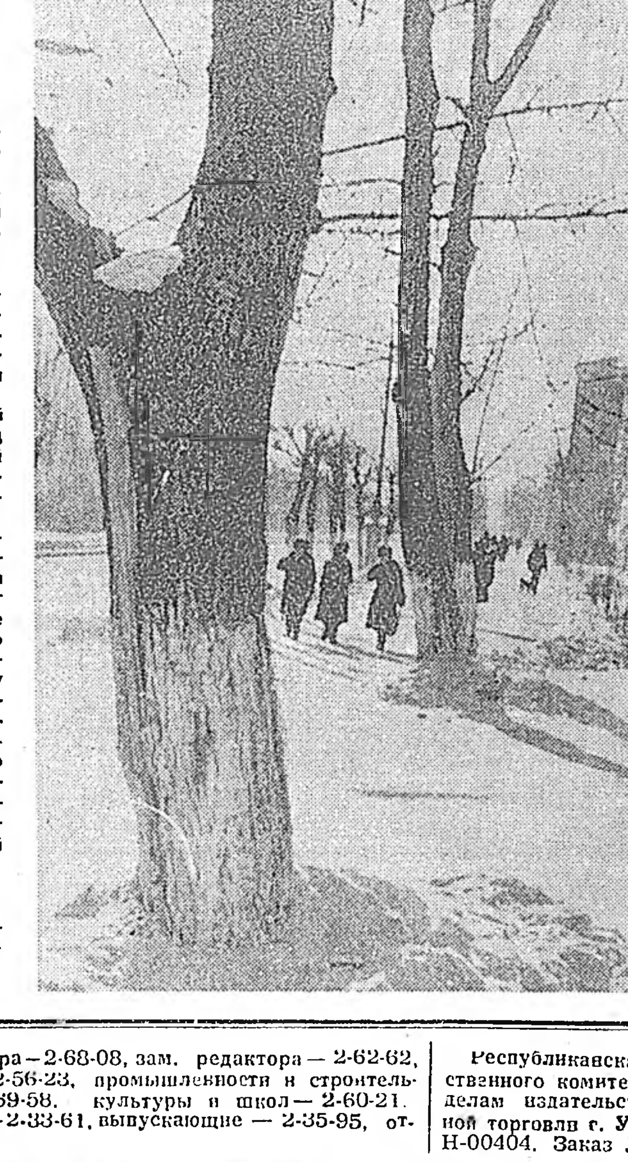
Өөртөө уурхай барихынгаа урда тээ тэршээ, нэгэ газарта удаан һууха тэсэбэригүй итаг шаазгай энеэдэтэй аяг ааша гаргадаг байха юм. Жабартай хүйтэн үдэрнүүдтэ «аман соогоо уһа балгаад» һууха. Харин дулаанай эхилхэтэй хамта тэрэ эшхэрхэ, халта байд гээд шангаар пиршаганаха. Үгышье һаа, гэнтэ нохой шэнгеэр хусаад, миисгэйдэл адли «мяумяу» гэһэн абяа гаргажа, ой соо амидардаг ан амитадые, шубуудые гайхуулдаг байха.

Һойрнууд хүйтэндэ дурагүй. Һүниндөө хүнгэрэг саһан соо нүхэ хэжэ хоноод, үдэртөө эдеэ хоол бэдэрхэеэ, наранда игаахаяа гарадаг юм. Хурын дуун ойртоо. Эдэ шубуудай нааданай газарнууд дээрэ «хатуу шанга» тулалдаанууд уданшьегүй эхилхэ байха. Бүгдэхэрхэн будннэнүүд намнасалдан, дулаахан амисхаалда баясана. Модо тоншожо эсэдэггүй тоншуулай «гэрлэхэ» сагынь мүн лэ дүтэлөө.

Амидаралта дулаан хаһые нээхэ мартын гарахалаар ан амитадай аймагта болоһон зарим хубилалтануудые бидэ адаглаха байхабди. Булган, хэрмэн, һолонго болон шандаган үбэлэйнгээ нэхы дэгэлнүүдые зунай һэрюухэн «тэрлигүүдээр» һэлгэнэ. Талын шандагануудай бүлэнүүдтэ багахан гүлгэд нэмэхэнь.

Март һарада байгаалидамнай элдэб янзын хубилалтанууд болодог гээшэ. Энэ үедэ ой соо ороходо, угаа зохид байдаг. Амилхада, сээжэдэ хүнгэн. Юуб гэхэдэ, наранай хурсахан элшэдэ гэдэһэн модоной дабирхайн хангалда нёдондоной дабирхайн хангалда нёдондоной хүр үбһэнэй аг худхаран, ой соохи агаарые ехэ өөрсэ шэнжэтэй болгоно бшуу. Һууринайнгаа хажуудахи бүлэнсэг ой модон руу ороошье һаа, һонирхолтой юумэнүүдые адаглахат. Эндэ байгаалитаяа гансаараа уулзахадаа, тэрэнэй аймагта боложо эхилһэн хубилалтануудые харахынгаа хажуугаар аалин намдуу байдалда юрэл бодомжолжо һуухада хэды аятай байдаг гээшэб!

Ф. СОРОКИН.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: хабарай түрүүшын һара Улаан-Үдэ хотодо.

Авторай фото.

МАНАЙ АДРЕС, ТЕЛЕФОНУУД: ИНДЕКС 670000

УЛАН-УДЭ, ул. КАЛАНДАРИШВИЛИ 23, редактор—2-50-96, приемная—2-54-54, зам. редактора—2-68-08, зам. редактора—2-62-62, отв. секретарь—2-50-52, секретариат—2-66-76, отделы: партийной жизни—2-34-05, пропаганды—2-56-23, промышленности и строительства—2-81-35, сельского хозяйства—2-64-36, 2-63-86, советского строительства и быта—2-69-58, культуры и школ—2-60-21, 2-57-63, информации—2-60-91, переводов—2-54-93, писем и селькоров—2-67-81, корректорская—2-33-61, выпускающие — 2-35-95, отдел объявлений—2-65-54.

Республиканская типография Государственного комитета Бурятской АССР по делам издательств, полиграфии и книжной торговли г. Улан-Удэ ул. Ленина 35. Н-00404. Заказ № 51. Индекс 04609.